

Nationaal Park
De Biesbosch

PARKSCHAP NATIONAAL PARK DE BIESBOSCH JAARSTUKKEN 2015

Beleefbare topnatuur op een toplocatie

INHOUDSOPGAVE

a.	JAARVERSLAG	3
	INLEIDING	3
	PROGRAMMAVERANTWOORDING	4
1.	Bestuursondersteuning GR	8
2.	Toekomstvisie Biesbosch 2021	8
3.	De Biesbosch verdient 't.....	9
4.	De partners	12
5.	Parkschap Beleidsuitvoering	13
6.	Gebiedsontwikkelingen en voorzieningen	18
7.	Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch	19
8.	Investerings	25
9.	Algemene dekkingsmiddelen.....	27
10.	Weerstandsvormogen en risico's	27
11.	Onderhoud kapitaalgoederen	31
12.	Bedrijfsvoeringparagraaf	31
13.	Verbonden partijen.....	32
14.	Financieringsparagraaf.....	33
15.	Grondbeleid.....	33
b.	JAARREKENING	34
	OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN IN DE JAARREKENING	34
16.	Overzicht baten en lasten (exploitatie).....	34
17.	Totaal saldo van baten en lasten, mutaties reserves en gerealiseerd resultaat	36
18.	Balans per 31 december 2015	38
19.	Vaste activa	40
20.	Vlottende activa	42
20.1	Vorraden.....	42
20.2	Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	43
20.3	Liquide middelen	43
20.4	Overlopende activa	43
21.	Vaste Passiva	44
21.1	Eigen vermogen	44
21.2	Voorzieningen	45
21.3	Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar	46
22.	Vlottende passiva	47
22.1	Kortlopende schulden	47
23.	SISA.....	49
24.	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.....	49
24.1	Inleiding.....	49
24.2	Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening	49
24.3	Balans - Vaste activa.....	49
24.4	Balans - Vlottende activa	51
24.4.1	Vorraden	51
24.4.2	Vorderingen en overlopende activa	51
24.4.3	Liquide middelen en overlopende posten.....	51
24.5	Balans - Vaste passiva	51
24.5.1	Voorzieningen.....	51
24.5.2	Vaste schulden	51
24.5.3	Verplichting voortvloeiend uit leasing	51
24.6	Balans - Vlottende passiva	51
	BIJLAGEN	51

BIJLAGEN

53

1. Exploitatierkening (detail)
2. Staat van in erfpacht uitgegeven gronden
3. Staat uit te voeren werken
4. Staat van materiële vaste activa (a+b)
5. Staat van reserves en voorzieningen
6. Inkomstenverdeelstaat
7. Kostenverdeelstaat
8. Overzicht lang lopende leningen

a. JAARVERSLAG

INLEIDING

Terugkijkend naar de inleiding bij de begroting van 2015 vallen een paar zaken op: 'Moed moet' was de kop bij de inleiding, uitsprekend dat wij veranderingen aan kunnen en durven, wij verdienmodellen krachtig doorvoeren, 'de dagelijkse zaken' op niveau voortzetten en ruimte bieden om bestuurlijke structuren te veranderen.

Voor een kleine organisatie een grote opgave en met ambitie en bevoegen aangepakt, veel, maar niet alles, waargemaakt en met ons doorzettingsvermogen (ambtelijk en bestuurlijk) zullen zaken in 2016 worden afgehecht.

Duurzaam financieren en zelf verdienen is niet eenvoudig en vraagt meer tijd, energie en groei in partnerschap. Daardoor zijn financiële resultaten op dit punt nog niet geboekt, maar is het partnerschap met vele partijen sterk gegroeid en zijn wij optimistisch over de slagingskansen. De steun van onze bestuurlijke partners is hierbij van grote betekenis en wordt ook waargemaakt.

Met een grote baksteen op de rem zijn de uitgaven drastisch beperkt, met pijn van dien, maar wel resulterend in een klein positief rekeningresultaat.

Het was ook een 'bever'-jaar, met onze campagne voor Koningsdag, de succesvolle film 'Holland, natuur in de Delta', de opening van het Biesbosch MuseumEiland en ook nog de ontvreemding van het icoon als jaarafronding.

Tenminste is de aandacht op de Biesbosch gevestigd en zal bezoek en waardering kunnen groeien.

De natuurontwikkelingen in Nederland bieden kansen voor de Biesbosch, respectievelijk worden door de Biesbosch 'afgedwongen'. Het programma Nationale Parken van Wereldklasse, het onderzoek van de commissie Van Vollenhoven, de positie in het Streeknetwerk/-fonds en de Waterdriehoek illustreren het belang dat, terecht, aan de Biesbosch wordt gehecht.

Adel verplicht en heeft in 2015 van velen veel gevraagd en dat is ook geleverd. Daarvoor past dank en respect.

Bever in de Biesbosch

PROGRAMMAVERANTWOORDING

Het jaarverslag bevat een algemeen deel en een specifieke verantwoording van de hoofdstukken in de begroting. Deze hoofdstukken zijn (inclusief verdeelsleutel deelnemersbijdragen):

- Bestuursondersteuning: 2x 25% van het tekort door de beide provincies, gemeenten dragen het resterende deel naar omvang van het inwoneraantal per 1 januari van het verslagjaar bij;
- Parkschapbeleid: uitvoering van gezamenlijk beleid, waaronder subsidieprojecten, waaronder de afronding van Ondergedompeld, de verdienmodellen en coördinatie toezicht en handhaving. In principe is dit hoofdstuk budgetneutraal;
- Natuur- en Recreatiegebieden Hollandse Biesbosch: 25% provincie Zuid-Holland, 87,5% van het resterende deel door Dordrecht en 12,5% van het resterende deel door Sliedrecht.

Saldo van baten en lasten en resultaat 2015

Het totaal saldo van baten en lasten in de jaarrekening 2015 ten opzichte van de begroting is ca. (-)€ 109.000 voordelig. Het totaal saldo van baten en lasten per hoofdstuk bedraagt respectievelijk: bestuursondersteuning (-) € 4.000 voordelig, Parkschapsbeleid € 74.500 nadelig, Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch (-) € 179.500 voordelig.

Na het verwerken van alle afgesproken mutaties op de reserves is sprake van een positief gerealiseerd resultaat van ca. € 108.500, welke op grond van art.42, 5e lid per saldo is toegevoegd aan de AR. Ter vergelijking: op begrotingsbasis (gewijzigde begroting) werd naast de afgesproken dotaties en onttrekkingen aan reserves € 16.914 onttrokken aan de AR ter dekking van het tekort (in afwachting van de opbrengsten verdienmodellen).

Sturing in 2015

De uitwerking van de verdienmodellen startte later dan verwacht (onder andere door een subsidietraject en aanbesteding). Hierdoor waren nog geen inkomsten te verwachten uit de natuurbijdrage automobilisten (in combinatie met de Biespas). Het Parkschap heeft om die reden een besparingsopgave voor 2015 uitgewerkt om het begrotingsjaar per saldo budgetneutraal te kunnen afsluiten. Naast het gegeven dat sprake was van lagere kapitaallasten door uitstel of afstel van investeringen, hield het Parkschap rekening met lagere rentelasten. Ook is sprake geweest van personele wisselingen (programmamanager verdienmodellen, assistent beheerder, parkwachter), waarbij een periode zonder dit personeel moest worden overbrugd (minder kosten, meer werkdruk). Diverse budgetten zijn versoberd, onder andere het marketing- en promotiebudget.

In vergelijking met de managementrapportage

Bij de marap was sprake van per saldo een klein tekort van ca. € 14.000. Dat desondanks bij jaarrekening € 108.500 aan de reserve kan worden toegevoegd heeft vooral te maken met het goede weer (en voorzichtigheid in de prognoses, ook voor wat betreft de rentelasten), de bijdrage van SBB aan de Reuzebever, en onverwachte voordelen in de vorm van een teruggave na een loonbelastingcontrole en lagere werkplekkosten.

Het was in alle opzichten een goed jaar voor de verhuur doordat 2015 veel zomerse dagen had. Mede door het goede weer zijn er veel rondvaarten geweest en is daardoor het jaar voor de rondvaart met een gunstig resultaat afgesloten.

Beleefbare topnatuur: wandelen Noordwaard

Beleefbare topnatuur bij Biesboschcentrum Dordrecht

Tabel: Gerealiseerd resultaat per begrotingsonderdeel – PLUSSEN EN MINNEN

Begrotingsonderdeel Parkschap	Afwijking	Sub-afwijking
Bestuursondersteuning	-4.000 V	
Parkschapsbeleid	74.500 N	
Natuur- en Recreatiegebieden De Hollandse Biesbosch	-179.500 V	
<i>Subtotaal beheer recreatie- en natuurgebieden</i>		-103.000 V
<i>Subtotaal toezicht & handhaving</i>		-37.000 V
<i>Natuurbijdrage automobilisten</i>		86.000 N
<i>Subtotaal Bezoekerscentrum Algemeen</i>		-100.000 V
<i>Subtotaal Overige lasten</i>		-25.500 V
Mutatie reserves	500 N	
Totaal Parkschap	-108.500 V	

Een verantwoording op hoofdlijnen per hoofdstuk en een tabel met de plussen en minnen staat in de komende pagina's.

Bestuursondersteuning ((-)€ 4.000, voordelig)

Er is sprake van een beperkt voordeel op de salariskosten.

Parkschapsbeleid (+€ 74.500, nadelig)

Het nadeel wordt met name veroorzaakt door twee belangrijke nadelen:

- Voor Koningsdag en andere publicitaire aangelegenheden (opening Biesboschmuseum, introductie film Natuur in de Delta) is een opblaasbare Reuzebever ontwikkeld. Deze is gefinancierd door bijdragen van derden, door het niet uitputten van het promotiebudget en door (bestemmings)reserves (zie elders in de begroting), dit levert op dit hoofdstuk een tekort van € 45.000 op, maar wordt elders gecompenseerd.
- Daarnaast moest het verdienmodel Bedrijfsvrienden € 25.000 genereren; de werving van bedrijfsvrienden is echter nog niet gestart.

Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch ((-)€ 179.500, voordelig)

Het voordeel is uitgesplitst naar de volgende onderdelen:

Beheer recreatie- en natuurgebieden (-€ 103.000, voordelig)

Bijna de helft van dit voordeel werd veroorzaakt doordat het krediet voor de wielervedel en de fietspaden een jaar later werd afgesloten (per 31/12/2015), en door rentevoordeel (kapitaallasten). Daarnaast zijn de onderhoudskosten lager doordat geen rekening was gehouden met overlopende posten uit de jaarrekening 2014. Tenslotte zijn de lasten voor administratie en beheer lager door de aanstelling van een assistent beheerder per 1 juli en was sprake van lagere werkplekkosten.

Toezicht & handhaving (-€ 37.000, voordelig)

Na de pensionering van de parkwachter in juli 2015 is de vacature pas per december 2015 weer ingevuld. Dit vormt de belangrijkste oorzaak van dit incidentele voordeel.

Natuurbijdrage automobilisten (€ 86.000, nadelig)

Het verdienmodel natuurbijdrage automobilisten, zou per saldo € 75.000 moeten bijdragen aan het exploitatietekort; het verdienmodel is echter nog niet geïmplementeerd. Daarnaast zijn de voorbereidingskosten uit 2012 ten laste van de exploitatie gebracht (ca. € 11.000, nadelig)

Bezoekerscentrum (-€ 100.000, voordelig)

Circa de helft van dit voordeel werd veroorzaakt door lagere kapitaallasten; het krediet voor de tentoonstelling is niet benut in afwachting van de plannen inzake het verdienmodel Ondernemend Bezoekerscentrum en het krediet voor de Biesboschsymfonie is in begroting 2016 afgeraamd. Hierbij is tevens sprake van een rentevoordeel.

Daarnaast zijn diverse versoberingen uitgevoerd, waaronder het budget promotie & marketing (o.a. ten behoeve van de Reuzebever). Ook is sprake van een voordeel in de vorm van een teruggave op grond van de loonbelastingcontrole.

Overig - Gebouwen en woningen (incl. recreatieve voorzieningen, -€ 25.500, voordelig)

Het voordeel is gerelateerd aan lagere kapitaallasten (rentevoordeel) en uitgesteld onderhoud aan de Zuileshoeve in afwachting van een nieuwe pachter.

Bestuursondersteuning, Parkschapsbeleid, mutatie reserves

Naast de hiervoor genoemde plussen en minnen blijkt uit onderstaande tabel daarnaast dat vele plussen en minnen zijn gerelateerd aan oude en nieuwe projecten (met name onder bestuursondersteuning en Parkschapsbeleid en mutaties reserve):

Het gaat hierbij om resterende uitgaven in het kader van Ondergedompeld en STEP (monitoring en website), en de subsidie van de provincie Zuid-Holland (steigers), bijdragen aan de verkenningen inzake de waterdriehoek en de Biesboschdeal, (programmamanagement) verdienmodellen (Concessies, Natuurbijdragen recreatievaart en automobilisten/Biespas, Beleef en Geef, Ondernemend Bezoekerscentrum), de eerste projecten gefinancierd door verdienmodellen (Streekfonds, Beleef & Geef), publiciteit op onder andere Koningsdag (Reuzebever) etc..

Weekend van de Delta op het Biesbosch MuseumEiland, september

TABEL plussen en minnen jaarrekening ten opzichte van begroting

Begrotingsonderdeel	Uitgaven	Inkomsten	Resultante	I/S
0. Bestuursondersteuning en Parkschapsbeleid			70.500 N	
- Salariskosten Parkschap i.r.t. verdienmodellen	16.500 N	20.500 V		I
- Salariskosten SBB	-50.000 V	-50.000 N		S
- Biesboschdeal, ontsluiting Biesbosch	25.000 N	25.000 V		I
<i>Subtotaal Bestuursondersteuning</i>	<i>-8.500 V</i>	<i>-4.500 N</i>	<i>-4.000 V</i>	
- Subsidieprojecten SUNBI, Ca-re-Lands, Ondergedom	83.500 N	83.000 V		I
- Uitwerking verdienmodellen	82.500 N	82.500 V		I
- Projecten gefinancierd door verdienmodellen	13.000 N	13.000 V		S?
- Verdienmodel Bedrijfsvrienden	0 N	-25.000 N		I
- Bever (publiciteit)	80.000 N	35.000 V		I
- Overig (exploitaties, gastheren etc.)	-4.000 V	-8.000 N		S?
<i>Subtotaal Parkschapsbeleid</i>	<i>255.000 N</i>	<i>180.500 V</i>	<i>74.500 N</i>	
1. Recreatie- en Natuurgebieden			-54.000 V	
- Administratie & beheer	-26.000 V			I
- Onderhoudskosten gebieden	-32.000 V			I
- Kapitaallasten	-53.000 V			
- Inkomsten werken derden		-8.000 N		S?
<i>Subtotaal beheer recreatie- en natuurgebieden</i>	<i>-111.000 V</i>	<i>-8.000 N</i>	<i>-103.000 V</i>	
- Natuurbijdrage automobilisten	-144.000 V	-230.000 N		I
- Toezicht & handhaving Dordtse/Sliedrechtse Biesbosch	-37.000 V			I
<i>Subtotaal Toezicht & handhaving</i>	<i>-181.000 V</i>	<i>-230.000 N</i>	<i>49.000 N</i>	
2. Bezoekerscentrum			-100.000 V	
- Salariskosten	73.000 N	18.000 V		S/I
- Kapitaallasten	-52.000 V			
- ICT (afboeken Visual online boeken)	22.000 N			I
- Promotiekosten (o.a. inzake Bever)	-47.000 V			I
- Diverse besparingen	-17.000 V			S
- Groenwinkel		6.000 V		?
- Rondvaarten - catering charters	32.000 N	33.000 V		S
- Rondvaarten - opbrengst Sterling		29.000 V		?
- Verhuur - opbrengsten		25.000 V		?
<i>Subtotaal Bezoekerscentrum</i>	<i>11.000 N</i>	<i>111.000 V</i>	<i>-100.000 V</i>	
3. Overige baten & lasten			-25.500 V	
- Huur en erfpacht recreatieobjecten en gebouwen		5.500 V		S
- Kapitaallasten gebouwen	-10.000 V			I
- Onderhoud Zuileshoeve	-10.000 V			I
<i>Subtotaal overige lasten</i>	<i>-20.000 V</i>	<i>5.500 V</i>	<i>-25.500 V</i>	
4. Mutatie reserves				
Onttrekking bestemmingsreserve Donaties Beverbos	-3.000 V	3.000 V		I?
Onttrekking bestemmingsreserve Donaties inzake Bever (DuPont)		20.000 V		I
Onttrekking egaliseringsreserve (AR) inzake Bever		10.000 V		I
Onttrekking reserve Tentoonstelling		-18.500 N		I
Onttrekking AR op basis van resultaat 2005/2006		-1.000 N		S
Onttrekking AR resultaat 2015 - begrotingsbasis		-17.000 N		I
<i>Subtotaal mutatie reserves</i>	<i>-3.000 V</i>	<i>-3.500 N</i>	<i>500 N</i>	
Totalen	-57.500 V	51.000 V	-108.500 V	

I = incidenteel, S = structureel, ? Afhankelijk van besluitvorming en economisch tij.

De inhoudelijke verantwoording en financiële verantwoording in meer details voor de diverse hoofdstukken uit de begroting staat in de hoofdstukken hierna.

1. Bestuursondersteuning GR

Wat hebben we gedaan?

De bestuurlijke taken betreffen de 5 bestuursvergaderingen van Bestuurscommissie, Dagelijks en Algemeen Bestuur en de inzet t.b.v. relevante ontwikkelingen, waaronder Nationale Parken Nieuwe Stijl, de samenwerkingsgremia Waterdriehoek en Biesboschdeal etc. en het programmamanagement verdienmodellen.

Wat heeft het gekost?

Bestuursondersteuning	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Personeel	221.865	292.219	258.644
Algemene kosten	32.645	48.278	73.308
	<u>254.509</u>	<u>340.497</u>	<u>331.952</u>
Baten			
Bijdragen inzake personeel	25.616	75.616	46.301
Bijdragen algemene kosten	0	4.719	29.719
	<u>25.616</u>	<u>80.335</u>	<u>76.020</u>
Saldo	<u>228.893</u>	<u>260.162</u>	<u>255.933</u>
Bijdragen deelnemers in nadelig saldo			
Baten			
Provincie Zuid Holland	68.042	62.646	62.646
Gemeente Dordrecht	82.449	75.729	75.729
Gemeente Sliedrecht	13.227	15.591	15.591
Provincie Noord Brabant	68.042	62.646	62.646
Gemeente Drimmelen	18.496	17.092	17.092
Gemeente Werkendam	18.329	16.879	16.879
	<u>268.585</u>	<u>250.581</u>	<u>250.583</u>
Totaal saldo der baten en lasten	<u>-39.692</u>	<u>9.581</u>	<u>5.350</u>
Mutatie algemene reserve	27.670		
Geraamd en gerealiseerd resultaat	-12.022	9.581	5.350

Toelichting

Saldo (-€ 4.231, voordeel)

- De onderschrijving op personeel wordt voor een deel veroorzaakt doordat voor het aandeel van Staatsbosbeheer (-€ 50.000) geen sprake is van daadwerkelijke geldstromen. De baten zijn hierdoor ook € 50.000 lager dan begroot. Het overige verschil op p-lasten en baten is te relateren aan het programmamanagement verdienmodellen, welke voor 50% wordt medegefinancierd door de provincie Zuid-Holland.
- De algemene kosten zijn € 25.03 hoger dan begroot, dit wordt veroorzaakt doordat het Parkschap de kosten voor het project Ontsluiting Biesbosch (Biesboschdeal) ad. € 30.000 volledig heeft betaald (alleen de eigen bijdrage was geraamd) en de bijdragen van de overige deelnemers ad. € 25.000 heeft opgehaald (bijdrage algemene kosten)

2. Toekomstvisie Biesbosch 2021

Wat hebben we gedaan?

Toekomstvisie Biesbosch 2021

De hoofddoelstellingen van de Toekomstvisie 2021 zijn onveranderd en nog steeds actueel. Tevens sluiten deze doelen naadloos aan op de toekomstvisie van Staatsbosbeheer in de nota Ziel en Zakelijkheid. De relatie met regionale gebiedsontwikkelingen (Noordwaard, Nieuwe Dordtse Biesbosch en Waterdriehoek) als ook landelijk (Nationale Parken van Wereldklasse) is evident en sluit op de hoofdpunten aan.

Topnatuur

Kernpunt is de balans tussen topnatuur handhaven en ontwikkelen en deze beleefbaar maken/houden (o.a. door flexibele zoning). Voor 2015 is in het concept beheerplan Natura 2000 die natuurkwaliteit geborgd en zijn de recreatieve voorzieningen afgestemd en erin opgenomen. Ook het handhavingprogramma is gericht op het bewaken van genoemde balans (zie hoofdstuk 5 paragraaf coördinatie toezicht & handhaving).

Historische dag Sterlinggriend, september

Beleefbare topnatuur: kanotocht bij volle maan

Topwaardering

De Biesbosch wil (blijven) behoren tot de top 3 van nationale parken. Naast PR/Marketing is kwaliteit van voorzieningen in de samenwerking met ondernemende partijen van groot belang. Ook in 2015 zijn de belangrijkste voornemens waargemaakt en is de positie van de Biesbosch 'bevestigd' in het merkpositioneringsonderzoek Beerda; onder meer dan 450 streken is de positie van de Biesbosch qua waardering op 5 (van alle streken) en gaan Veluwe en Texel/Waddenzee ons voor.

Onze PR inspanningen (o.a. bever, film), de voorzieningen (Biesbosch Museum) en de samenwerking/groei van gastheren (+10) dragen daar mede toe bij.

Voor de Biesbosch Academie en Biesbosch Lab is nog geen vooruitgang geboekt door gebrek aan capaciteit bij ons en ook geen initiatieven uit het onderwijs zelf. 2016 zal met bureau ZET (prov. Noord-Brabant) een verkenning naar haalbaarheid worden uitgevoerd.

Trotse ambassadeurs

Inwoners van de regio, vrijwilligersorganisaties, ondernemers, overheden en maatschappelijke partners zijn trots op de Biesbosch. Het Parkschap wil hen zoveel mogelijk betrekken bij de ontwikkelingen in de Biesbosch. In 2015 is dat op allerlei manieren gebeurd. Ontbijtsessies met gebruikersgroepen in het kader van De Biesbosch verdient het, Gebruikersraad, Gastherennetwerk- en andere ondernemersbijeenkomsten en een informatie-avond voor vrijwilligers zijn voorbeelden van informatieverstrekking en inspraak. Maar het afgelopen jaar is op veel fronten een volgende stap gezet en worden gebruikers actief betrokken bij o.a. planvorming en besteding van gelden. Voorbeelden zijn de projecten Biespas, Recreatievaart en Beleef & Geef de Biesbosch Fonds in het programma De Biesbosch verdient het, het gastherennetwerk waarin het Parkschap vooral verbindt en faciliteert en de vorming van één gidsenbeleid door een werkgroep waarin de gidsen breed vertegenwoordigd zijn.

3. De Biesbosch verdient 't

Wat hebben we gedaan?

Programma: 'De Biesbosch verdient het'

Om de kwaliteit én de (be)leefbaarheid van De Biesbosch in de toekomst te garanderen, is voldoende geld nodig. Staatsbosbeheer en het Parkschap staan voor de opgave om de teruglopende geldstromen te compenseren, die het gevolg zijn van flinke overheidsbezuinigingen de afgelopen jaren. Daartoe zijn allereerst aanzienlijke bezuinigingen doorgevoerd. Nu wordt er – zo mogelijk samen met gebruikers- gekeken naar een mogelijke bijdrage vanuit deze gebruikers.

Ontbijtbijeenkomst De Biesbosch verdient het in in Drimmelen, oktober

Bestuursleden aan het ontbijt in 'Biesstro', Biesboschcentrum Dordrecht, oktober

Onder de naam 'De Biesbosch verdient het' worden onder andere projecten uitgevoerd waarmee inkomsten kunnen worden gerealiseerd. Ook wordt voorzien in kostenbesparingen. Met de inkomsten kunnen het Parkschap en Staatsbosbeheer voorzieningen en locaties voor recreatie, educatie en ondernemerschap behouden en ontwikkelen. Zo kan de Biesbosch ook in de toekomst optimaal beleefd worden.

De kapstok voor de verdienmodellen bestaat uit:

- Recreatieontwikkelingen, onder andere concessies (1)
- De gebruiker betaalt, in de vorm van een natuurbijdrage automobilisten (2) en recreatievaart (3)
- Beleef en Geeffonds (4)
- Vrienden van de Biesbosch
- Kostenbesparingen op management, ondernemend bezoekerscentrum (5) en Halve Maen.

Recreanten, watersporters, ondernemers, maar ook gemeenten, grote lokale ondernemingen en subsidiegevers vragen we een bijdrage te leveren. Deels financieel, deels als trotse ambassadeur van De Biesbosch. Deze inkomsten dienen voor het behoud en de ontwikkeling van voorzieningen voor recreatie, educatie, voorlichting en ondernemerschap.

Per 1 april 2015 is voor dit programma een programmamanager gestart en zijn projectleiders aan de slag gegaan om vijf projecten uit te werken, te weten: 1. concessies, 2. natuurbijdrage automobilisten/Biespas, 3. natuurbijdrage recreatievaart, 4. Beleef en Geeffonds en 5.

Ondernemend bezoekerscentrum. Naast de begeleiding en afstemming verzorgt de programmamanager de in- en externe communicatie van het programma en worden processen in gang gezet die de vijf projecten uiteindelijk in de staande organisatie(s) op laten gaan. Onder communicatie valt onder andere het geven van financieel inzicht aan bedrijven en particulieren die graag willen zien wat er bereikt wordt met de verdienmodellen. De verdienmodellen worden hierna besproken:

1. Concessies

Concessies en verpachtingen zijn contracten met private ondernemingen en/of personen voor het uitvoeren van activiteiten in het Nationaal Park of omgeving of voor gebruik van land of faciliteiten van het park. De concessie wordt uitgegeven voor het verrichten van een activiteit die wenselijk wordt geacht door het Parkschap en/of Staatsbosbeheer. Daarbij is het belangrijk dat aanvragen van derden door beide organisaties volgens gelijke maatstaven beoordeeld worden en dat de bedragen die aan gebruikers gevraagd worden met elkaar in lijn zijn.

Per 1 mei 2015 is een extern projectleider gestart op dit project en 2015 heeft in het teken gestaan van:

- Inventarisatie van activiteiten, excursies, andere vergunde concessies en bestaande rechten in en om het Nationaal Park voor alle organisaties (Parkschap, Staatsbosbeheer en gemeenten).
- Interviews en overleg met belanghebbenden.
- Verkenning naar verschillende mogelijkheden voor concessieverlening inclusief mogelijkheden om hiervoor actiever zelf vanuit het Nationaal Park mogelijkheden te creëren/te ontwikkelen.

Over deze zaken wordt nu een tussenrapportage geschreven met ideeën en aanbevelingen voor het vervolg van het project. Dit in aanloop naar het opstellen van concessiebeleid, een toetsingskader, aangepaste vergunningen en dergelijke.

2. *Natuurbijdrage automobilisten en Biespas*

In oktober 2015 werd het concept gepresenteerd van de Biespas. De Biespas is een donateurspas die donateurs onder andere voorrechten en voordelen biedt en voor het Parkschap zowel geldt als een verdienmodel als een mogelijkheid andere verdienmodellen te faciliteren, zoals de natuurbijdrage.

De uitvoering van de Biespas zal in handen worden gegeven van een extern loyalty management bureau. Vanwege de verwachte kosten en opbrengsten van de Biespas gaat deze uitbesteding gepaard met een Europese aanbesteding, die naar verwachting in het eerste kwartaal 2016 wordt afgerond.

De Natuurbijdrage automobilisten, ook wel betaald parkeren genoemd, is ernstig vertraagd in de invoering als gevolg van weerstand tegen betaald parkeren. In technisch opzicht is er een volledig beeld van de betekenis van de invoering. Er zijn verschillende varianten doorgerekend.

De hiervoor genoemde Biespas geldt nog steeds als een belangrijke 'verzachter' bij de invoering van de natuurbijdrage; donateur/pashouders kunnen in beginsel een voordelig vastrecht verkrijgen, zodat de kosten van frequent inrijden beperkt blijven.

De Biespas zal rond de zomer 2016 geïntroduceerd kunnen worden. In beginsel kan de Natuurbijdrage automobilisten hiermee synchroon worden ingevoerd. Dit vereist echter politieke besluitvorming.

3. *Natuurbijdrage recreatievaart*

Waterrecreatie is dé manier om de Biesbosch optimaal te beleven. Hoe kunnen we er met elkaar voor zorgen dat dit ook in de toekomst zo blijft? Welke voorzieningen zijn nodig? Hoe gaan we om met overlast? En hoe financieren we dat?

Met deze vragen is de extern ingehuurd projectleider in participatieve vorm in gesprek gegaan met de watersportverenigingen van De Biesbosch. Er vindt gezamenlijke planvorming plaats en hiervoor hebben in 2015 al een aantal bijeenkomsten plaatsgevonden met een projectteam met vertegenwoordigers van de Biesboschfederatie van watersportverenigingen, het Watersportverbond, en kanoverenigingen. Daarnaast worden ook bootverhuurders bij de planvorming betrokken.

De planvorming zal leiden tot een plan welke watersportvoorzieningen voor de toekomst gewenst zijn en wat hiervan de financiële consequenties zijn. Vervolgens zal gezamenlijk gekeken worden welke kosten gedekt zijn en welke kosten op een andere manier gefinancierd zullen moeten worden.

Simultaan hieraan heeft de projectleider in 2015 een inventarisatie gemaakt van de betaalsystemen voor de recreatievaart die nu al ingevoerd zijn in andere gebieden en zal binnen het projectteam een voorstel geformuleerd worden voor het bestuur van het Parkschap hoe de begroting voor watersportvoorzieningen sluitend gemaakt kan worden. Naar verwachting zullen de voorbeelden van betaalsystemen uit de andere gebieden leiden tot een gedragen oplossing voor NP De Biesbosch.

4. *Project Beleef- en Geeffonds*

Het Beleef & Geef De Biesboschfonds is een prachtig initiatief van lokale ondernemers, dat al enige jaren actief is. Ondernemers vragen aan hun klanten een vrijwillige bijdrage voor het realiseren en onderhouden van recreatieve voorzieningen en voor natuurbehoud. De projecten die hieruit worden gefinancierd zijn allemaal gericht op een beleefbare Biesbosch voor iedereen. Zo zijn er al wandelpaden hersteld, kanoroutes bewegwijzerd en strandjes schoongemaakt. Het fonds heeft te maken met een teruggang in inkomsten en het is van belang dat er een impuls aan dit initiatief gegeven wordt om opnieuw een stijging in inkomsten te kunnen realiseren.

Ook voor dit project is een extern projectleider gestart per 1 mei 2015. Deze projectleider heeft gesproken met de vier bestuursleden en met vijf ondernemers/belanghebbenden. Op basis van deze gesprekken is een discussienotitie opgesteld en zijn er actiepunten geconstateerd om het vervolg van het fonds beter te borgen. Zaken als 'wat is de urgentie van de giften voor het Nationaal Park?' en 'de rol van het Parkschap bij de besteding van de giften' dienen duidelijker gecommuniceerd te worden. Verder zal gezocht moeten worden hoe het extra werk voor ondernemers om dit fonds te draaien het beste geborgd kan worden. De keuze van de doelen kan ook verbeterd worden.

Duidelijk uit de discussienotitie is in ieder geval dat men het bestaansrecht van het fonds nog altijd volledig onderschrijft en dat de ondernemers graag doorgaan met het Beleef en Geeffonds. Er zullen wel wisselingen plaats gaan vinden in het bestuur en in 2015 is met het Streekfonds een principebesluit genomen te gaan werken aan verregaande samenwerking. Hoe deze samenwerking vormgegeven gaat worden wordt nog verder uitgewerkt (waarschijnlijk zal er één bestuur komen voor beide fondsen). Voorts is er in 2015 en wordt er ook in 2016 gewerkt aan de samenstelling

van een groep van ca 15 ondernemers die een serieuze doorstart met het fonds willen maken; ca 10 ondernemers hebben dit al toegezegd. In december 2015 is deze groep voor het eerst bij elkaar geweest om de doelen/te ondersteunen projecten en marketingacties voor komend jaar vast te stellen. De aanvraag voor het CBF keurmerk kan in gang gezet worden als de nieuwe bestuursstructuur helemaal duidelijk is.

5. Ondernemend bezoekerscentrum

Het versterken van 'ondernemerschap', ook in het bezoekerscentrum Dordrecht, is onderdeel van de Biesbosch verdient het. Dit vraagt enerzijds een visie/plan op zo'n centrum voor de komende decennia en anderzijds ook ondernemend handelen waar dit kan.

Het plan is in voorbereiding en sterk afhankelijk van het te realiseren ambitieniveau. Door daadwerkelijk meer over te laten aan ondernemers en intern het ondernemerschap op een hoger plan te brengen zullen kosten en opbrengsten van het bezoekerscentrum in een betere balans komen.

Het afstoten van de Sterling en de verhuurvloot aan ondernemers kunnen onderdeel zijn van de aanpak op kortere termijn.

Tevens is de verkoop Halve Maen (2014) conform plan definitief afgewikkeld in 2015.

Overige verdienmodellen:

Vrienden van de Biesbosch

Verantwoordelijkheid delen met andere gebiedspartijen en burgers, te realiseren in bijv. een 'Vrienden van de Biesbosch' is een mogelijke verdienoptie die in 2015 aan de orde was. Dit plan kon niet op deze wijze worden gerealiseerd.

Onze capaciteit is te beperkt om met voldoende zeggingskracht dit in deze fase van ontwikkeling van de Biesboschorganisatie te realiseren. De aanpak van Nationale Parken van Wereldklasse en de inzet van de Commissie Van Vollenhoven kunnen dit vlot trekken.

Daarnaast zijn wel het Streekfonds en het Beleef- en Geeffonds actief op het genereren van middelen voor de Biesbosch.

Voor de Biesbosch is het versterken van relaties (met gebiedspartijen, o.a. Havenschap Moerdijk, Evides, etc.) en met het thema gezondheid van belang.

Havenschap maakt onderdeel uit van de verkenning van Van Vollenhoven, evenals de relatie met Evides. Met beide organisaties is de verkenning positief verlopen t.a.v. van bereidheid tot inzet voor de Biesbosch.

Op het thema gezondheid zijn met IVN, GGD's, GGZ en ziekenhuizen de eerste pilots uitgevoerd en is een concept actieprogramma in ontwikkeling genomen.

Kostenbesparingen

Naast terughoudendheid in uitgaven in de jaarlijkse exploitatie is ook structureler gekort in de organisatie door afslanking van het Management Team met 1,5 fte, gerealiseerd in 2014/2015.

Wat heeft het gekost?

De externe kosten voor de uitwerking van 5 verdienmodellen wordt voor 50% gefinancierd door subsidie van de provincie Noord-Brabant. De provincie Zuid-Holland heeft voor drie projecten (1, 3 en 4) cofinanciering toegezegd. De subsidieaanvraag voor cofinanciering voor de overige twee projecten is nog niet toegezegd (zie Parkschap beleidsuitvoering).

Het programmamanagement wordt voor 50% gefinancierd door de provincie Zuid-Holland en voor de overige 50% uit het p-budget, waarin ruimte is ontstaan door de besparing op het management (zie bestuursondersteuning).

De projectsubsidies zijn bedoeld voor externe kosten. De inbreng van de partners, Parkschap en Staatsbosbeheer, bestaat uit personele inzet, aangevuld met ambtelijke ondersteuning vanuit de deelnemers. De partners en deelnemers financieren deze inzet (veelal) vanuit reguliere middelen.

4. De partners

Staatsbosbeheer

Natura 2000 is in conceptvorm overeenkomstig de planning afgerond en het ontwikkelplan van Staatsbosbeheer nog niet. Dit krijgt verder inhoud in het 1^e kwartaal 2016 door samen met Parkschap de potentiële ontwikkelplekken (functies, verbindingen) op te nemen in dit plan.

Voor de diverse beheerplannen en bestekken werken Parkschap en Staatsbosbeheer intensief samen op de ontwikkellocaties zoals de Nieuwe Dordtse Biesbosch.

(Overlegorgaan), Gebruikersraad

Het voornemen was om tenminste 2x per jaar overleg te voeren over wederzijdse relevante ontwikkelingen en advisering aan de directeur Parkschap.

De Gebruikersraad met vertegenwoordigers van onder meer watersport, natuurorganisaties, ondernemers, visserij en vrijwilligers, kwam twee keer bijeen. De bijeenkomsten zijn nuttig voor zowel Parkschap als gebruikers, omdat er veel informatie wordt uitgewisseld. Er is een constructieve sfeer met aandacht en begrip was voor elkaars standpunten, ook bij gebruikers onderling, en op sommige onderwerpen vervolgcontacten.

5. Parkschap Beleidsuitvoering

Wat hebben we gedaan?

De hierna besproken onderwerpen vloeien voort uit de beleidsvisie 'Ondergedompeld' en zijn onderdeel geworden van het uitvoeringsprogramma behorend bij de Toekomstvisie Biesbosch 2021. De exploitatie van enkele voorzieningen vloeit voort uit het INTERREG IVA 2 Zeeën-project STEP. Het onderwerp Toezicht en handhaving staat los van genoemde beleidsvisie, en is een belangrijk onderwerp voor het Nationaal Park en haar partners. Daarnaast heeft het Parkschap te maken gehad met het onderwerp dat heel Nederland bezighoudt, de vluchtelingen.

Vluchtelingen

Mede op verzoek van de gemeente Dordrecht is voor ca. 60 vluchtelingen (3 dagen in de noodopvang) 4 keer een dagdeel programma verzorgd in de Biesbosch.

Na een ontvangst in het bezoekerscentrum volgde een boottocht of wandeling door de Biesbosch en was de afronding opnieuw in het bezoekerscentrum.

Door de vrijwillige inzet van medewerkers en MT-leden van het Parkschap kon dit worden gerealiseerd, waarbij kosten werden gedekt door de vluchtelingenorganisatie, het Parkschap en een sponsor.

Het programma werd door alle partijen (deelnemers en organisatoren) gewaardeerd.

Middagje Biesbosch voor vluchtelingen, november

Excursie Zuiderklip tijdens gastheercursus

Ondernemers/gastheren

Voornemen: Focus op het onderhouden van de samenwerking met aandacht voor het betrekken van de Zuid-Hollandse ondernemers bij het gastherennetwerk.

Begin 2015 werd voor de 5e keer een gastheercursus georganiseerd, waarvoor de deelnemers een bijdrage betalen. Dit leverde 10 nieuwe gastheerbedrijven op, waarvan één aan de Hollandse kant. Hiermee komt het aantal gastheren van de Biesbosch op 66. De gastheren betalen een jaarlijkse bijdrage van € 80 (2015).

- Er waren 2 netwerkbijeenkomsten voor de gastheren (voor- en najaar). Beide bijeenkomsten stonden in het teken van de film 'Holland, Natuur in de Delta'.
- Enkele gastheren willen actiever met het Beleef & Geef Fonds aan de slag. Hiervoor zijn verkennende gesprekken gevoerd. Zie ook het programma De Biesbosch verdient het Hierboven (4)
- De mobiele luisterstoelen met Biesboschverhalen stonden het afgelopen jaar in Natuurpoort Biesbosch Vissershag, Biesboschcentrum Drimmelen en bij Camping Oud-Drimmelen.
- Met het Streekfonds werd begin november een brede ondernemersbijeenkomst georganiseerd (ongeveer 70 deelnemers). De afdeling Imagineering NHTV presenteerde hier een concept voor het vermarkten van de Biesbosch onder één noemer door diverse partijen.

- Gastheren en andere ondernemers kunnen gegevens van hun bedrijf en activiteiten in een landelijke database van de VVV zetten. Hun gegevens worden gefilterd voor de Biesbosch website die in april werd gelanceerd: www.beleefdebiesbosch.nl.
- Het Parkschap overlegde in voor- en najaar met de ondernemers van het Recreatiegebied Hollandse Biesbosch waarbij naast De Biesbosch verdient het onderwerpen op de agenda stonden die specifiek in het recreatiegebied spelen, zoals Merwedeheuvel, evenementen en onderhoudswerkzaamheden.

Green Key/Blauwe Vlag

In lijn met het duurzaamheidsprogramma, dat is verplicht voor de Green Key, heeft Biesboschcentrum Dordrecht de volgende acties uitgevoerd. In het botenhuis zijn hallogeenspots geplaatst, bonnen worden alleen nog geprint op verzoek, alle leveranciers zijn benaderd met een verzoek tot het leveren van duurzame of biologische producten en er is een container voor gescheiden afvalinzameling in de publieksruimte van het bezoekerscentrum geplaatst. Verder zijn bidons gemaakt met logo NP en Beleef & Geef, die bezoekers kunnen kopen en gratis kunnen vullen met water bij een buitenkraantje. Per bidon gaat € 1 naar het Beleef & Geef fonds.

Sinds 2014 heeft de recreatieplas Merwelanden de Blauwe Vlag. Dit is de duurzame evenknie van het Green Key keurmerk voor jachthavens en stranden. Er vindt jaarlijks controle plaats.

Entreepoorten

De Biesbosch kent drie hoofdboorten: de Biesboschcentra in Dordrecht en Drimmelen en het Biesbosch Museum Eiland Werkendam. Sinds de opening eind juni 2015 heeft het Biesbosch Museum naast de museumfunctie ook een expliciete informatiefunctie voor mensen die niet het museum bezoeken. Een enorme wandkaart toont de Biesbosch met alle wandel- fiets- en kanoroutes in de Biesbosch. Al meer dan 40.000 mensen hebben het nieuwe museum bezocht, waarmee het museum hard op weg is om in bezoekersaantal Biesboschcentrum Drimmelen in te halen.

Ook Natuurpoort Biesbosch Vissershag is voor veel mensen een startpunt om de Biesbosch in te gaan. Het aanbod vanaf deze poort is veelzijdig. Het café/rondvaartbedrijf Vissershag is de grootste gastheer-afnemer van Biesboschgidsen voor rondvaarten en excursies. De natuurpoort krijgt naast de hoofdboorten extra promotionele aandacht onder meer in de tweewekelijkse uitzendingen waarin de Biesbosch aan bod komt op Radio AFM.

Bezoekersmonitor

Om effecten te meten van onder meer het instellen van entreepoorten, het gastheerstelsel en verbeteringen in de infrastructuur, zijn in 2012 en 2013 bezoekcijfers voor de Biesbosch via land en water gemonitord. Hiervan zijn door Bureau BWZ rapportages gemaakt (medegefinancierd met geld uit het Europese project STEP). Ook in 2014 en 2015 zijn tellingen, verricht. Deze worden in 2016 geanalyseerd door een studente van de NHTV zodat de continuïteit in het monitoren van bezoekers is gewaarborgd.

Samenwerking andere regio's

Versterken samenwerking in Drechtsteden is voortgezet door:

- Project Waterdriehoek (de naam voor een samenwerking tussen verschillende partijen in het gebied Werelderfgoed Kinderdijk, de historische stad Dordrecht en het Nationaal Park De Biesbosch) voor periode tot 1-1-2016 is succesvol afgerond. Er ligt een nieuw plan voor de periode 2016-2018.
- Voor de relatie met Brabantse zijde zijn projecten Ontsluiting Biesbosch en Verspreide Herberg (verblijfsmogelijkheden) afgerond en volgt een aanzet voor de zogenaamde Biesboschdeal, de naam voor het samenwerkingskader aan de Brabantse kant.
- Streeknetwerk en Streekfonds zijn hierin partners.

Vrijwilligersbeleid

In 2015 zou het NP-brede vrijwilligersbeleid geïmplementeerd worden. Dit is vertraagd doordat het meer tijd dan verwacht kostte om de verschillen in cultuur en organisatie tussen de beide vrijwilligersgroepen in Dordrecht en Drimmelen te overbruggen. Een werkgroep bestaande uit leden van beide groepen en van Parkschap en Staatsbosbeheer heeft hieraan in 2015 veel werk verricht. Naar verwachting ligt er in het voorjaar 2016 één gelijk contract voor alle Biesboschgidsen en zullen de gidsen dezelfde kleding dragen bij het begeleiden van NP De Biesbosch-excursies. De naam 'Biesboschgids' en het bijbehorende logo zijn in 2015 gedeponneerd.

Educatiebeleid

Het streven om te komen tot één gezamenlijk educatiebeleid voor het NP heeft tot nu vooral geleid tot een intensievere samenwerking tussen Parkschap, Staatsbosbeheer en IVN. Zo is in het verlengde van de film Holland Natuur in de Delta is een educatieve dag georganiseerd. Verder werden met subsidie van PZH in het kader van het programma Groen doet Goed het hele jaar diverse activiteiten in de Biesbosch georganiseerd voor kinderen uit achterstandswijken. En in samenwerking met IVN, Albert Schweitzer ziekenhuis en Yulius GGZ is een pilot voor het programma 'Biesbosch herstelt' (voorheen 'Biesbosch op recept') uitgevoerd. Onder de noemer Biowalking werden natuurwandelingen met gids voor diabetici georganiseerd.

Marketing & Communicatie Biesbosch

Begin 2015 werd volgens planning de vernieuwde website van NP De Biesbosch gelanceerd. De website is een samenwerking tussen Parkschap, Staatsbosbeheer en IVN.

In het kader van de voorgenomen verbetering van afstemming met de vele partijen die in de Biesbosch met marketing bezig zijn, werd, de website www.beleefdebiesbosch.nl voor de hele Biesbosch regio gelanceerd. Deze is gekoppeld aan een database waarmee het recreatief aanbod in de regio zo volledig als mogelijk wordt gecommuniceerd. Daarnaast werd voor het tweede jaar werd de foto-actie 'De Biesbosch in Mij' georganiseerd.

Op koningsdag werd de Biesbosch gepresenteerd door middel van een enorme opblaasbever en werden onder het publiek beverhandpoppen en bevertandjes uitgedeeld uit naam van NP De Biesbosch. De reuzebever heeft vervolgens de Biesbosch vertegenwoordigd en gepromoot bij de opening van het nieuwe Biesbosch MuseumEiland en bij de landelijke en regionale premières van de film Holland, Natuur in de Delta. Op de premières werd de Biesbosch tevens gepromoot door het uitdelen van een kortingskaart van de gezamenlijk rondvaartbedrijven en de NP De Biesbosch brochure. De film werd verder voor diverse promotieactiviteiten t.b.v. de Biesbosch ingezet.

De reuzebever bij de Grande Parade op Koningsdag

Filmpremière Holland, Natuur in de Delta

Subsidieprojecten CaRe-Lands en Sun-Bi

De Biesbosch heeft geparticipeerd in het project CaRe-Lands, een Europees clusterproject in het Interreg IVA 2 Zeeënprogramma over het terugdringen van CO² door nieuwe vormen van energie en duurzaam toerisme. Voor het totale project is bijna € 600.000 toegekend, waarvan voor de Biesbosch in fase 2 € 28.500. In fase 2 van dit project (2014 – 2015) was Staatsbosbeheer associated partner in het project. Voor de Biesbosch lag de focus op verduurzamen van gebouwen, een van de drie gezamenlijke onderwerpen. Samen met een Belgische en een Nederlandse partner is onderzoek gedaan naar duurzame toiletvoorzieningen in geïsoleerde gebieden. Daarnaast maakten 4 architecten specifiek voor de Biesbosch een ontwerp voor het ombouwen van een oude griendkeet tot duurzaam vakantieverblijf. Er werd een workshop georganiseerd voor stakeholders van de Biesbosch en daarbuiten om de resultaten te presenteren. De ontwerpen dienen als voorbeeld voor het project Verspreide Herberg. In mei is het project afgesloten met een slotbijeenkomst in Parc du Marquenterre in Frankrijk, waar over mogelijke vervolgprojecten werd gepraat met belangstellende stakeholders.

Rondvaartbedrijf De Zilvermeeuw, Bootverhuurbedrijf Van den Diepstraten en Biesbosch Adventures werken samen aan duurzaam varen in de Biesbosch. Voor het verduurzamen van hun vloot (project Sun-Bi) krijgen zij subsidie van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Ook het Parkschap levert een bijdrage (cofinanciering) in uren voor de communicatie over het project. Ook worden acties uitgevoerd om het Beleef & Geef Fonds te stimuleren. In 2015 zijn aan Sun-Bi minder uren besteed dan gepland, omdat de nieuwe rondvaartboot van de Zilvermeeuw pas in 2016 in de vaart gaat en omdat het Beleef & Geef Fonds in het kader van de Verdienmodellen in 2016 een nieuwe start maakt. In 2016 worden 2 slotbijeenkomsten georganiseerd om de opgedane kennis en ervaringen in het project te delen.

Ecolodge

De ecolodge is begin 2015 verplaatst van Stayokay naar zijn definitieve bestemming bij de Zuileshoeve. De handling loopt nog via Stayokay, totdat er een exploitant voor de Zuileshoeve is gevonden. De reacties van gasten op de nieuwe locatie zijn enthousiast. In diverse lijstjes van bijzondere overnachtingslocaties heeft de ecolodge een notering. De boekingen via de website lopen storm. Bij de start van het seizoen waren de weekends al volgeboekt. In totaal waren er dit jaar 97 boekingen van 2 nachten, een bezettingsgraad van ruim 90%. In 2014 waren er 71 boekingen van 2 nachten, het eerste jaar 34. Voor 2016 zijn in januari al 71 betaalde boekingen binnen.

Verhuizing ecolodge naar Zuilespolder, maart

Ec lodge, september

Zonnepont Grienduif

Met geld uit STEP is een zonnepont gebouwd die een verbinding moet vormen tussen Ottersluis, Biesboschcentrum Dordrecht, Zuileshoeve en Huiswaard. In 2015 is de laatste ontbrekende schakel, een steiger bij de Ottersluis, aangelegd met subsidie van Provincie Zuid-Holland. Het pontje heeft enkele keren gevaren tussen Biesboschcentrum en Huiswaard. Het pontje kan niet worden ondergebracht bij de exploitatie van de Zuileshoeve. In 2016 zal het pontje gaan varen volgens dienstregeling met inzet met hiervoor aan te trekken vrijwilligers. Onderzocht wordt of ook de steiger aan de Loswalweg ('t Vissertje) in de dienstregeling kan worden opgenomen.

Oplaadstations

Tijdens het Europese project STEP zijn oplaadstations geplaatst bij Biesboschcentrum Dordrecht, Aakvlaai en Vischplaat. Er wordt nog maar weinig gebruik van gemaakt. In 2015 is verkend of het oplaadstation bij de Aakvlaai kan worden verplaatst naar Jachthaven Vissershang. Ook is bekeken of er jachthavens zijn in Werkendam en Drimmelen die de oplaadkaarten willen verkopen. In 2016 wordt hieraan een vervolg gegeven.

Coördinatie toezicht en handhaving

Op het operationele niveau is er gaandeweg 2015 een eind gekomen aan de neerwaartse tendens van de afgelopen jaren. Staatsbosbeheer heeft in het vooruitzicht gesteld dat er weer prioriteit wordt gegeven aan toezicht en handhaving en dat dit al in 2016 merkbaar zal worden. Vanuit de politie-eenheid Rotterdam is er structureel voldoende samenwerking, welke vanuit de eenheid Zeeland-West Brabant nagenoeg was weggefallen. Deze is in 2015 en zeker vanaf 2016 weer op niveau.

Het Uitvoeringsplan Toezicht en Handhaving 2015/ 2016 is in 2015 goedgekeurd. Hierin zijn de problemen beschreven waarmee het Parkschap en Staatsbosbeheer te maken hebben en waaraan gewerkt moet worden. Elke toezichthouder weet van de inhoud van dit plan, en wat van hem/haar verwacht wordt.

Op initiatief van de burgemeester van Drimmelen is een verkenning gestart onder de partners van het Parkschap naar de opvattingen van de portefeuillehouders handhaving en toezicht. Dit moet bouwstenen opleveren voor toekomstige uitvoeringsplannen.

Controle van een bootje door politie, een van de partners in de handhaving in de Biesbosch

Wat heeft het gekost?

Compartment Parkschapsbeleid	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
STEP-exploitaties	15.510	40.359	28.906
Gastheerschap	9.635	4.400	11.523
Subsidieprojecten (EU, Ondergedompeld, Bestedingenplan 2014)	77.475	0	83.389
Publicitaire uitingen - Reuzebever	0	0	80.076
Uitwerking verdienmodellen	0	0	82.456
Projecten gefinancierd uit verdienmodellen (Streeknetwerk en/of Beleef & Geef)	0	0	12.889
Coördinator veiligheid en handhaving	8.540	6.200	7.101
	111.160	50.959	306.339
Baten			
STEP-exploitaties	10.358	24.940	14.253
Gastheerschap	6.234	4.400	7.529
Subsidies (EU, Ondergedompeld)	73.160	0	82.927
Publicitaire uitingen - Reuzebever	0	0	35.000
Subsidies verdienmodellen	0	0	82.456
Inkomsten uit verdienmodellen (Streeknetwerk en/of Beleef & Geef)	0	0	12.889
Verdienmodellen - Bedrijfsvrienden	0	25.000	0
Leges	9.387	6.200	6.200
	99.139	60.540	241.253
Totaal saldo der baten en lasten	12.022	-9.581	65.086
Mutaties reserve	0	0	-30.076
Geraamd en gerealiseerd resultaat	12.022	-9.581	35.011

Toelichting

Het saldo (€ 74.500, nadelig ten opzichte van het begrote positieve saldo) wordt verklaard door:

Hogere lasten van € 255.000 voornamelijk vanwege niet begrote uitgaven voor met externe middelen gefinancierde projecten:

- Subsidieprojecten SUNBI, Ca-re-Lands en Ondergedompeld ad. € 83.500,
- Een publicitaire uiting in de vorm van de Reuzebever ad. € 80.000.
- De uitwerking van de verdienmodellen ad. € 82.500;
- Projecten gefinancierd op grond van verdienmodellen, in de vorm van bijdragen uit het Streeknetwerk/Beleef & Geef ad. € 13.000;
- Daarnaast waren de uitgaven voor de overige onderdelen ca. € 4.000 lager dan begroot.

De baten zijn slechts € 181.500 hoger dan begroot, samengesteld uit de volgende voor-/nadelen:

- Subsidies SUNBI, Ca-re-Lands en Ondergedompeld ad. € 83.000;
- Bijdragen van partners KIWA en SBB in de financiering van de Reuzebever ad. € 35.000 en
- Subsidies inzake de uitwerking verdienmodellen ad. € 82.500,
- Inkomsten uit verdienmodellen, Streeknetwerk/Beleef & Geef ad. € 13.000;
- Het niet genereren van inkomsten op grond van bedrijfsvrienden ad. -€ 25.000 (nadeel), en
- Een nadeel van - € 8.000 op geraamde inkomsten voor de STEP-exploitaties en gastheerschap.

De Reuzebever werd naast bijdragen van KIWA en SBB gefinancierd vanuit de reserve Donaties/DuPont en de algemene reserve van het Parkschap, in totaal € 30.076 (en voor de overige € 15.000 uit een onderbesteding budget promotie & marketing Parkschap).

Het resultaat op Parkschapsbeleid eindigt in € 44.500 nadelig ten opzichte van de begroting.

6. Gebiedsontwikkelingen en voorzieningen

Wat hebben we gedaan?

Het Parkschap, samen met Staatsbosbeheer, is een partner in een breed netwerk, waarin gebiedsontwikkelingen plaatsvinden en voorzieningen worden versterkt of toegevoegd.

Binnen het **Streeknetwerk Biesbosch** (Brabantse zijde), in combinatie met het **Streekfonds** was de opgave om meerdere arrangementen en projecten te realiseren met o.a. ondernemers. Dit heeft geresulteerd in:

- de realisatie van arrangementen/projecten zoals 'de Biesbosch in mij', tochten in het kader van de film 'Holland, natuur in de Delta' en het faciliteren van rondvaartbedrijven/kortingsacties;
- met behulp van het Streekfonds en project Waterdriehoek zijn twee projecten (verkenningen) Ontsluiting Biesbosch en Verspreide Herberg afgerond en krijgen in 2016 een vervolg in een Investeringsprogramma Biesbosch (Biesboschdeal);
- met behulp van Streekfonds zijn meerdere banken, picknicktafels, infopanelen gerealiseerd alsmede een brug Deeneplaat (Staatsbosbeheer).

Gift Streeknetwerk voor bankjes, voorjaar

Voor de **Waterdriehoek** (aan de Zuid-Hollandse zijde) is, zoals voorgenomen, onderzocht of er een Wantijverbinding Dordrecht-Biesbosch-Biesbosch MuseumEiland kan worden gerealiseerd. Voor 2016 is dit opgenomen in de projectenlijst Waterdriehoek.

Dit geldt ook voor de uitbreiding van het fiets-wandelroutenetwerk, hetgeen ook is gerealiseerd. Bewegwijzering A- en N-wegen en de aanpak Baanhoekweg zijn nog steeds actueel, maar hebben nog niet geleid tot een zichtbare verbetering.

De **Coöperatie Sterke Watermerken** zal vooralsnog niet worden opgericht. De pilot met Loevestein, Mariënwaard, Biesboschmuseum om backoffice te bundelen en arrangement te ontwikkelen is stopgezet; belangen, afstand en fasen van ontwikkeling verschillen nog te veel.

Het **Biesbosch MuseumEiland** is een succesvolle impuls voor het Biesboschbezoek geworden. De stichting kon binnen 6 maanden 40.000 bezoekers verwelkomen (normaal 37.000 per jaar). Parkschap en Staatsbosbeheer benutten het gebouw voor kantoorfunctie en voor representatie en bouwen met het museum aan een gezamenlijke programmering 2016 en verder. Het buiteneiland is in 2015 nog niet gerealiseerd; dit wordt voorjaar/zomer 2016.

Noordwaard

Het voornemen van Staatsbosbeheer om agrariërs de Noordwaard laten te beheren is niet gerealiseerd. Het beheer is bij een private partij ondergebracht. Dit laat onverlet dat de combinatie waterveiligheid en Biesbosch een kwalitatieve toevoeging is aan de Biesboschregio.

Nieuwe Dordtse Biesbosch

Voornemen was dat dit door Dordrecht in uitvoering zou zijn genomen in 2015. Het definitieve plan is afgerond en uitvoering start in 2016.

Staatsbosbeheer/Parkschap participeren in voorbereiding en beheer van het gebied.

Stortlocaties in ontwikkeling

- Het plan 3^e Merwedehave is ontwikkeld met deelname van het Parkschap als toekomstig beheerder.
- Voor de locatie Crayestein West zijn er vooralsnog geen recreatiemogelijkheden. De Gemeente Dordrecht onderzoekt zonnecentrale mogelijkheden.
- Polder Stededijk is in beheer genomen en ontsloten voor extensieve recreatie.

7. Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch

Wat hebben we gedaan?

Beheer en onderhoud

Jaarlijks onderhoud

Ingaande 2013 is Drechtwerk Groen aangevangen met het uitvoeren van het onderhoudsbestek 2013- 2015 met de optie voor nog één jaar extra. Deze is voor 2016 verleend. Werkzaamheden die niet in dit bestek zijn opgenomen, worden in regie (specifieke opdracht tot meerwerk op het bestek) uitgevoerd. De direct beïnvloedbare onderhoudsbudgetten binnen de verschillende taakvelden zijn de volgende tabel weergegeven met nadere toelichtingen.

Onderhoudspost	Werkbudget	Uitgaven
Onderhoudsbestek	419.301	420.832
Specifiek onderhoud infrastructuur	24.987	23.713
Specifiek onderhoud recreatieve voorzieningen	17.532	16.942
Specifiek onderhoud water en oevers	35.197	28.340
Diverse onderhoudskosten	5.726	6.600
Begrazingscontract	30.865	30.608
Totaal	533.608	527.035

Opvallend dit jaar waren:

- De extreme grasgroei (onderhoudsmedewerkers gebruikten vaak de term "gestrest gras")
- Meer stormen, met alle daarbij horende herstel- en opruimwerkzaamheden
- Toenemend aantal bezoekers aan het intensieve recreatiegebied (zwemplas en directe omgeving)
- De in vorige jaren genomen maatregelen over het terugdringen van blauwalg (verbeteren waterdoorstroming, uitbaggeren zwemplas en aanpak ganzenoverlast) werpen hun vruchten af.

Alle inzet is gericht op schoon, heel en veilig. Meldingen over niet werkende openbare verlichting, ontbrekende/ onduidelijke bebordingen, onvolkomenheden aan speelvoorzieningen en terreinmeubilair worden onmiddellijk opgepakt. De enige serieuze klacht betreft onderhouds- en herstelwerkzaamheden aan de wielersbaan. Er zullen begin 2016 nieuwe en betere protocollen ten aanzien van communicatie bij onderhoudswerkzaamheden worden afgesproken.

Onderhoudsvoorzieningen

Niet onbelangrijk zijn daarnaast de diverse onderhoudsvoorzieningen (groot onderhoud), waarvan de meest in het oog springende werkzaamheden in 2015 zijn geweest:

- Onderhoudsfonds water en oevers: de belangrijkste activiteit was het uitbaggeren van de zwemplas. Hier is ruim 4.000 m³ bagger ontgraven en afgevoerd uit het gebied.
- Onderhoudsfonds infrastructuur: de belangrijkste activiteiten hebben plaatsgevonden op de wielersbaan. Er is gedeeltelijk een nieuwe slijtlaag (verjongingskuur) aangebracht, slechte plekken zijn opnieuw geasfalteerd en er zijn plaatselijk wortelschermen aangebracht ter voorkoming van wortelopdruk.
- Onderhoudsfonds recreatieve voorzieningen: het budget is besteed aan het opschonen van de waterpartij van de speeldernis bij de zwemplas, het opknappen van een gedeelte van de ligweiden bij de zwemplas en het aanvullen en verbeteren van afrasteringen.
- Onderhoudsfonds gras en beplantingen: de belangrijkste activiteit was het opruimen en verwijderen van snoeihout in de bospercelen rondom de zwemplas en evenemententerreinen.
- Onderhoudsfonds gebouwen: het budget is besteed aan:
  - De vervanging van de rieten daken van de dienstwoning en verhuurloket nabij het Biesboschcentrum Dordrecht (uitgesteld in 2014).
  - Opknapt voor de bijenstal (met bijbehorend hekwerk rondom de boomgaard)
  - Bouwhek rondom de Zuileshoeve ter bescherming van het gehele perceel
  - Vernieuwing van de groepsruimte van het Biesboschcentrum. Deze voldoet nu aan de eisen die gebruikers stellen aan vergader- en conferentieruimtes. Voorts zijn knelpunten bij de toiletgroep opgelost

Evenementen

De inkomsten uit de evenemententerreinen staan evenals in 2014 nog steeds onder druk. Gaan de twee grote jaarlijkse evenementen Keltfest en Middeleeuws/ Ridderspektakel door, dan wordt het

belangrijkste deel van de inkomstenprognose gerealiseerd. Het restant moet komen uit kleinere initiatieven zoals teamuitjes, bedrijfsfeesten, sportdagen en dergelijke. Maar liepen deze in 2013 en 2014 nog terug, vanaf 2015 is er weer sprake van een voorzichtige toename.

Wat heeft het gekost?

RECREATIE- EN NATUURGEBIEDEN	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Groen	494.081	490.716	471.931
Infrastructuur	82.771	136.757	91.555
Recreatieve voorzieningen	47.149	38.000	33.846
Water en Oevers	137.824	124.500	108.143
Administratie / Beheer	113.332	126.552	100.047
	875.157	916.524	805.522
Baten			
Groen	25.545	27.917	28.223
Infrastructuur	4.048	4.025	4.238
Water en Oevers	4.735	4.753	4.735
Administratie / Beheer	35.000	39.000	30.572
	69.328	75.695	67.767
Totaal saldo der baten en lasten	805.829	840.829	737.755
Mutaties reserve	0	0	0
Geraamd en gerealiseerd resultaat	805.830	840.829	737.755

Toelichting

Het saldo (ad. € 103.000 voordelig) wordt verklaard door:

Lagere lasten beheer natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch ad. € 111.000 (voordeel):

- De kapitaallasten voor de verschillende onderdelen vallen ca. € 53.000 lager uit, dit wordt veroorzaakt doordat het krediet wielervederbaan en fietspaden per 31/12/2015 wordt afgesloten in plaats van een jaar eerder. Daarnaast is sprake van een rentevoordeel.
- De onderhoudslasten voor Groen zijn ca. (-) € 13.000 lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door vrijval van een nog te betalen post uit 2014.
- De onderhoudslasten voor Infrastructuur en Recreatieve voorzieningen zijn (-) € 4.000 lager dan geraamd.
- Ook het budget voor onderhoudskosten Water en Oevers is niet geheel uitgeput. Het verschil van € 15.000 is onder andere veroorzaakt door vrijval van nog te betalen posten uit 2014.
- De lasten voor administratie/beheer zijn € 26.000 lager dan geraamd. Dit wordt veroorzaakt door lagere personeelslasten (ca. € 14.000), omdat de assistent beheerder pas per 1 juli is aangesteld. Daarnaast is voor de werkplekondersteuning door het SCD sprake van een voordeel (ca. € 7.000); er was in de jaarrekening 2014 rekening gehouden met fors hogere lasten op basis van informatie vanuit Dordrecht, dit bleek achteraf niet aan de orde. Tenslotte zijn de overige kosten € 5.000 lager dan geraamd.

Lagere baten ad. € 8.000 (nadeel):

- Het nadeel wordt verklaard doordat de als verdienmodel (2010) geraamde inkomsten voor het doorberekenen van beleidsinzet aan derden (onder Administratie/Beheer) niet volledig zijn gerealiseerd.

Toezicht en Handhaving

Aan het begin van elk jaar worden met alle gebiedspartners de prioriteiten bepaald. De handhavende aandacht heeft zich in 2015 gericht op het voorkomen, bestrijden en optreden tegen de volgende door de gebiedspartners gedeelde prioriteiten:

- Veroorzaken van overlast, zoals geluid, onzedelijk gedrag, achterlaten afval;
- Verkeersoverlast op het land en op het water, zoals snel varen en oneigenlijk gebruik van wegen en paden;
- Vernielingen en beschadigingen, zoals barbecues en kampvuren;
- Verstoring natuurwaarden;
- Hondenoverlast;
- Misbruik van faciliteiten, zoals overtreden driedagen regeling en drie-uurs regeling;
- Misdrijven, zoals dumpingen.

De toezichthouders van het compartiment werken aan de hand van een maandrooster. De eerstelijns toezicht wordt hiermee afgedekt en als het nodig is wordt extra inzet opgeroepen, bijvoorbeeld bij mooie weersomstandigheden of bij grote evenementen.

De samenwerking van de toezichthouders van het compartiment met de andere gebiedspartners (Regiopolitie, Toezicht Dordrecht, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Sportvisserij Nederland, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer) is prima. In het bijzonder geldt dit voor de jaarlijkse gezamenlijke handhavingsdagen, waarvan er in 2015 drie hebben plaatsgevonden.

Wat heeft het gekost?

TOEZICHT EN HANDHAVING	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Toezicht en handhaving	107.060	127.646	90.764
Heffing natuurbijdrage automobilisten	0	154.960	10.860
	<hr/> 107.060	<hr/> 282.606	<hr/> 101.624
Baten			
Toezicht en handhaving	12.493	12.847	12.835
Natuurbijdrage automobilisten	0	229.960	0
	<hr/> 12.493	<hr/> 242.807	<hr/> 12.835
Totaal saldo der baten en lasten	<hr/> 94.567	<hr/> 39.799	<hr/> 88.789

Toelichting

Saldo Toezicht & handhaving is € 49.000 nadelig (waarvan toezicht & handhaving -€ 37.000 voordelig en de natuurbijdrage automobilisten € 86.000 nadelig)

Saldo lasten (- € 181.000, voordelig):

- De onderuitputting van de budgetten voor toezicht & handhaving bedraagt ca. (-) € 37.000. De belangrijkste afwijking betreft de personeelslasten. De belangrijkste oorzaak is dat na het vertrek (pensionering) van de parkwachter eind juli de vacature pas in december weer is ingevuld;
- Het budget voor de heffing van de natuurbijdrage kent een onderuitputting van (-) € 144.000; het verdienmodel is nog niet gerealiseerd. De voorbereidingskosten uit 2012 zijn ten laste van de exploitatie gekomen.

Saldo baten (€ 230.000 nadelig):

- Er zijn geen baten Natuurbijdrage automobilisten gerealiseerd, het verdienmodel is nog in uitwerking.

Biesboschcentrum Dordrecht

Het Biesboschcentrum in 2015

Met het oog op de beperking van inkomsten, maar in sterkere mate nog de verhoging van inkomsten van het bezoekerscentrum, is in 2015 een aantal vernieuwingen doorgevoerd. Zo is de sterk verouderde groepsruimte geheel vernieuwd en als buitenvergaderlocatie in de markt gezet. Dit heeft in 2015 nog niet de inkomsten gebracht die werden beoogd (zie zaalhuur in de tabel hieronder). In de vernieuwing is ook het interieur van de Biestro meegenomen, die daardoor een betere uitstraling heeft gekregen.

De verhuurvloot is uitgebreid en vernieuwd. Onder meer door twee roeiboten te voorzien van een elektromotor. Deze investering heeft zich in het eerste jaar al in belangrijke mate terugbetaald. Het was in alle opzichten een goed jaar voor de verhuur doordat 2015 veel zomerse dagen had. Mede door het goede weer zijn er veel rondvaarten geweest en is daardoor het jaar voor de rondvaart met een gunstig resultaat afgesloten.

Omdat de totale vernieuwing van het bezoekerscentrum in voorbereiding is, wordt gepland onderhoud waar mogelijk vertraagd.

In onderstaande tabel is weergegeven hoeveel bezoekers geteld zijn bij binnenkomst in het Biesboschcentrum. Dit aantal vertoont meerjarig een vrij stabiel beeld.

De registratie van individuele deelnemers vertoont op enkele punten een grote afwijking van eerdere jaren. Dit is te verklaren uit de beëindiging van activiteiten zoals de Halve Maen en de fietsverhuur.

Het aantal wandelexcursies is ruim meer dan voorgaande jaren als gevolg van een samenwerking met Nature's Gift.

Het afschaffen van het kind/65+ tarief (-25%) voor de Zonnepont heeft, zoals verwacht, geen negatief effect gehad op het aantal gebruikers dat dit jaar zelfs fors hoger lag.

Ook bij het aantal groepen wordt de daling in totaal vooral verklaard uit het afstoten van de Halve Maen. De arrangementen met de Sterling zijn hierdoor juist iets gestegen.

Het aantal schoolprogramma's met gids bleef achter. Dit werd veroorzaakt door de beschikbaarheid van schoolgidsen in 2015.

De zaalverhuur bleef achter bij voorgaande jaren. Dit is vooral toe te rekenen aan het feit dat de zaal gerenoveerd is en enige tijd niet beschikbaar was. Naar verwachting zal het aantal verhuringen in 2016 sterk verbeteren.

Overzicht deelnemers activiteiten Biesboschcentrum 2015

Bezoekers Biesboschcentrum	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Bezoekers Biesboschcentrum	127.837	110.056	112.785	110.897	118.211	119.013	117.757
Individuele deelnemers	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rondvaarten Halve Maen	4.176	2.785	1.740	1.704	1.867	1.550	1
Excursies Halve Maen	1.474	1.224	1.007	936	864	912	3
Rondvaarten Sterling	3.741	4.723	6.649	5.925	7.523	10.307	9.206
Excursies Sterling	1.391	1.589	1.449	1.425	1.671	1.869	1.587
Kanohuur (uren)	15.834	13.549	15.986	12.634	13.805	13.933	12.331
Kano-excursies	591	532	619	617	593	513	429
Huur fluisterboten (uren)	3.506	3.464	4.125	3.443	3.423	3.869	3.746
Excursies fluisterbootje	50	16	10	144	126	797	873
Zonnepont	5.227	4.412	4.513	4.518	4.728	4.746	5.839
Huur fietsen (uren)	2.327	1.665	2.103	1.738	1.932	595	0
Wandeleexcursies	155	198	303	651	401	990	1.340
Biesbosch Symfonie	1.230	1.055	568				
Totaal aantal deelnemers individueel	39.702	35.212	39.071	33.735	36.933	40.081	35.355
Aantal groepen	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Arrangementen Halve Maen	159	144	162	119	107	111	1
Arrangementen Sterling	113	72	139	111	101	89	106
Scholen met gids	89	65	35	35	34	44	26
Scholen zonder gids	108	195	96	121	67	63	69
Schoolboot	23	35	39	39	23	4	21
Zaalhuur	95	94	91	152	165	183	116
Totaal aantal groepen	587	605	562	577	497	494	339

PR & Marketing

Met het wegvallen van Biesblad zijn voor Biesboschcentrum Dordrecht ter promotie van de reguliere activiteiten en de groepsarrangementen folders gemaakt, regionale advertenties geplaatst, persberichten verstuurd en wordt een eigen website bijgehouden.

Tentoonstelling en Biesboschsymfonie

De i-pads van de luisterstoelen van de tentoonstelling 'Biesboschverhalen anno nu', geopend sinds 2013, werden door publiek regelmatig onklaar gemaakt en moesten herhaaldelijk in reparatie. Er is daarom geïnvesteerd in de installatie van extra beveiliging op de i-pads.

De interactieve tentoonstelling "Een Hollandse jungle" is gerestaureerd, ondanks de lopende plannen voor een make-over van het bezoekerscentrum. Deze beperkte investering is gedaan omdat veel kapot was en de tentoonstelling minimaal in het komende jaar nog aantrekkelijk genoeg moet zijn voor bezoekers. Er zijn in het centrum wisselde exposities van regionale amateurschilders geweest. De Biesboschsymfonie wordt gebruikt als filmzaal voor de promotiefilm 'Biesbosch Waterepos', die in 2013 werd gemaakt. Daarnaast wordt de symfonie verhuurd aan groepen.

Online boeken

In 2015 zou worden geprofiteerd van de 24/7 bereikbaarheid van het Biesboschcentrum. Problemen in de samenwerking met de leverancier van de bedrijfsvoeringsoftware hebben in dit traject sterke vertraging gegeven. Omdat de huidige bedrijfsvoeringsoftware niet langer meer geschikt is voor de ICT-omgeving waarin wordt gewerkt en de leverancier hiervan niet bereid en in staat is om aan de huidige eisen te voldoen, zal een nieuw pakket moeten worden aangeschaft. Hierin wordt online boeken direct betrokken. De verwachting is dat deze vervanging in 2016 gerealiseerd kan worden.

De Groenwinkel

Het voornemen was om de producten van de groenwinkel een plek te laten krijgen op de website om ze meer onder de aandacht te brengen. Daarnaast zou in het kader van de toekomstvisie worden onderzocht welke plek de groenwinkel heeft en wat we willen aanbieden.

De Groenwinkel lijkt niet geschikt te zijn voor de koppeling aan een webwinkel. Als onderdeel van het Biesboschcentrum kan de groenwinkel een onderscheidend profiel hebben, maar als webwinkel zal dit in veel mindere mate het geval zijn. Voorts vergt een webwinkel een logistiek die niet kan worden gewaarborgd.

In het kader van de vernieuwing van het Biesboschcentrum wordt het profiel van de groenwinkel opnieuw gemaakt.

Wat heeft het gekost?

BIESBOSCHCENTRUM DORDRECHT	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Gebouw en inrichting	140.476	172.934	152.236
Algemeen	488.432	446.849	423.498
Voorlichting en educatie	54.924	62.739	61.315
Rondvaarten Halve Maen/ Sterling	371.824	85.500	137.641
Biesbosch Symfonie	0	14.055	0
Exploitatie pontje en Verhuringen	137.052	119.008	137.343
	1.192.708	901.086	912.033
Baten			
Gebouw en inrichting	22.167	25.071	21.721
Algemeen	54.773	38.910	66.322
Voorlichting en educatie	10.194	12.333	12.014
Rondvaarten Halve Maen/ Sterling	300.846	85.500	147.150
Biesbosch Symfonie	0	0	0
Exploitatie pontje en Verhuringen	158.284	139.296	164.752
	546.264	301.109	411.959
Totaal saldo der baten en lasten	646.444	599.977	500.073
Mutaties bestemmingsreserves	23.395	4.733	17.333
Geraamd en gerealiseerd resultaat	669.838	604.710	517.406

Toelichting

Het Biesboschcentrum Dordrecht kent een voordelig saldo van € 100.000.

Lasten Biesboschcentrum Dordrecht (€ 11.000 nadelig)

- De kapitaallasten zijn - € 52.000 lager dan geraamd (voordeel), vanwege het feit dat de investeringen in een tentoonstelling en de Biesboschsymfonie niet zijn uitgevoerd; er waren wel kapitaallasten geraamd. Daarnaast is sprake van een rentevoordeel.
- De investering in de online boekingsmodule is afgeboekt; een nadeel van € 22.000.
- Voor Marketing en promotie is - € 47.000 minder uitgegeven (voordeel). De versoering van onder andere het advertentiebeleid is gerelateerd aan de financiering van de Reuzebever en het uitblijven van inkomsten verdienmodellen. Daarnaast zijn opdrachten in 2015 in gang gezet, maar pas geleverd in 2016 (Activiteitenbrochure 2016, advertentie VVV-gids).
- De personele kosten zijn met in totaal € 73.000 overschreden (nadeel). De overschrijding is voor ca. 2/3^e gerelateerd aan de rondvaart en verhuur en wordt voor dit deel gedekt door hogere inkomsten.
- Met het afstoten van de Halve Maen was ook de catering (bar-boot) afgeraamd. Er is echter wel sprake van catering voor charters; de lasten hiervan bedragen € 32.000 (nadeel), maar worden meer dan volledig gedekt door inkomsten.
- De overige kostenbesparingen bedragen - € 17.000, en hebben betrekking op diverse posten, waaronder vrijwilligers, kantoorkosten en werkplekbeheer.

Baten Biesboschcentrum (- € 111.000 voordelig)

- Als gevolg van een loonbelastingcontrole is sprake van een eenmalig voordeel van (-) € 18.000 voor teveel afgedragen werkgeverslasten in 2014.
- Er was sprake van extra opbrengsten ad. (-) € 6.000 (voordeel) bij het bezoekerscentrum, die met name is toe te schrijven aan de Groenwinkel;
- Voor de rondvaarten is sprake van een voordeel van (-) € 33.000 vanwege catering voor charters en (-) € 29.000 voor de rondvaarten met de Sterling vanwege het mooie weer;
- Voor de verhuringen is sprake van (-) € 25.000 aan extra baten (voordeel) onder andere vanwege het mooie weer.

Voor de investering in de tentoonstelling was sprake van een onttrekking uit de reserve tentoonstelling; nu de investering niet heeft plaatsgevonden, heeft geen onttrekking plaatsgevonden en is sprake van een nadeel van € 18.500. Daarentegen heeft een lagere toevoeging aan de reserve Donaties plaatsgevonden (€ 2.000 in plaats van € 5.000) en heeft een onttrekking plaatsgevonden uit de reserve Donaties voor werkzaamheden uit het Beverbos ad. € 3.000 (voordelig). Per saldo is sprake van een nadeel ad. € 12.500. Het resultaat van het Biesboschcentrum resulteert daarmee in € 87.500 voordelig.

Overige onderdelen natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch

Wat hebben we gedaan?

De overige onderdelen hebben betrekking op de recreatieobjecten, overige baten en lasten (waaronder gebouwen en woningen) en algemene dekkingsmiddelen.

Eén van de gebouwen in het intensieve recreatiegebied is de Zuileshoeve, een typische Biesboschboerderij. In het nieuwe bestemmingsplan Nieuwe Sliedrechtse Biesbosch is geregeld dat deze boerderij kan worden omgevormd tot een kleinschalige recreatieve bestemming. Hiertoe is begin 2013 een bidbook uitgebracht op basis waarvan geïnteresseerden in de gelegenheid zijn gesteld een plan in te dienen. Eind 2013 resteerde nog 1 serieuze kandidaat, die eind 2014 heeft besloten om niet verder te gaan. De aanbesteding in de vorm van het bidbook is daarmee niet gelukt. Er heeft zich in 2014 een nieuwe serieuze gegadigde gemeld. De verkennende gesprekken hebben in 2015 geresulteerd in een intentieovereenkomst. Deze moet in 2016 worden omgezet in een definitief plan en – overeenkomst.

Wat heeft het gekost?

Het onderdeel recreatie-objecten heeft alleen betrekking op pachttopbrengsten voor de golfbaan en de skihelling.

RECREATIE-OBJECTEN	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Golfbaancomplex en skihelling	11.761	0	0
	11.761	0	0
Baten			
Golfbaancomplex en skihelling	96.806	95.842	98.507
	96.806	95.842	98.507
Totaal saldo der baten en lasten	-85.044	-95.842	-98.507

Toelichting

Het saldo is ca. € 3.000 voordelig, het betreft pachttopbrengsten.

Wat heeft het gekost?

Dit onderdeel heeft betrekking op twee toiletgebouwen, de Zuileshoeve, de beheerderswoning bij het bezoekerscentrum, het rioolgebouw, de bijenstal, de werkplaats/kantoren/bijgebouwen Sionpolder en het verblijf voor de reclassering (polder Craijesteijn). Ook de pacht van de horecavoorziening, een deel van de administratie en het werk voor derden wordt hier verantwoord.

OVERIGE BATEN EN LASTEN	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Gebouwen en Woningen	108.300	146.893	126.922
Diversen waaronder kosten werk voor derden	72.919	71.605	71.642
	181.219	218.499	198.565
Baten			
Gebouwen en woningen	48.023	47.905	51.610
Diversen waaronder doorberekend werk derden	41.916	41.237	40.103
	89.939	89.142	91.713
Totaal saldo der baten en lasten	91.280	129.356	106.852

Toelichting

Het saldo is (-) 22.500 voordelig.

De lasten zijn € 20.000 lager dan begroot:

- De kapitaallasten zijn € 10.000 lager dan begroot als gevolg van een rentevoordeel;
- Er is ca. € 10.000 minder aan onderhoud gepleegd. Dit wordt veroorzaakt doordat er geen onderhoudswerkzaamheden aan de Zuileshoeve zijn uitgevoerd, in afwachting van de nieuwe pachter.

De baten zijn € 2.500 hoger dan begroot door meer erfpachtinkomsten.

Wat heeft het gekost?

Dit onderdeel heeft betrekking op de bijdragen van de deelnemers (opbrengsten).

ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	Rekening 2014	Begroting 2015	Rekening 2015
Lasten			
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	0	0	0
Baten			
bijdragen i.h.k.v. 3e Merwedehaven	120.622	120.622	120.622
Bijdrage deelnemers in het nadelig saldo	1.447.176	1.373.297	1.373.297
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	1.567.798	1.493.919	1.493.919
Totaal saldo der baten en lasten			
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	-1.567.798	-1.493.919	-1.493.919
Mutaties algemene- en bestemmingsreserves	-8.673	-24.933	-6.926
Geraamd en gerealiseerd resultaat	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	-1.576.471	-1.518.852	-1.500.845

Toelichting

Mutaties algemene reserve (€ 18.000, nadelig)

Op begrotingsbasis was sprake van een beperkt tekort ad. € 17.000, welke werd onttrokken uit de reserve. Bij jaarrekening 2015 is sprake van een overschot. Daarnaast is de onttrekking op grond van de resultaatsbestemming uit 2005/2006 € 1.000 lager dan begroot.

8. Investeringen

In 2015 zijn de volgende investeringen verricht:

Boot parkwacht

Hiervoor was een bedrag geraamd van € 27.500; het krediet zal worden doorgeschoven naar 2016. De boot is besteld in november en zal in februari 2016 officieel in gebruik worden genomen. De totale aanschaf komt neer op € 25.500, bestaande uit € 19.500 voor het casco en de motor (inclusief inruil oude toezichtboten) en € 6.000 voor verdere inrichting, inventaris en hulp- en reddingsmiddelen. Bij deze aanschaf is gekozen voor hetzelfde type boot als gebiedspartner Staatsbosbeheer al een aantal jaren naar tevredenheid in gebruik heeft. Er zijn nu drie dezelfde boten inzetbaar in het werkgebied van het Parkschap, in principe één voor de Brabantse Biesbosch, één voor de Dordtse Biesbosch en die van het Parkschap voor het recreatiegebied Hollandse Biesbosch en de Sliedrechtse Biesbosch.

De nieuwe boot van het Parkschap heeft als ligplaats de haven bij het Biesboschcentrum Dordrecht. Hier is met name voor gekozen omdat deze boot dan ook inzetbaar is bij noodsituaties, bijvoorbeeld wanneer een huurboot van het Biesboschcentrum een storing heeft.

De fluistervloot

In 2015 is de fluistervloot uitgebreid met 3 boten. Twee roeiboten werden omgebouwd en worden nu ingezet als 4-persoonsfluisterboot. Voorafgaand aan de ombouw werd verwacht dat deze fluisterboten goed verhuurbaar zouden zijn. Dit is in de praktijk bewezen door een hoge bezettingsgraad. Voorts werd een nieuwe 8-persoonsboot aangeschaft.

Restantkrediet uit eerdere jaren:

Fietspaden en wielerved

In de begroting 2014 was hiervoor een krediet opgenomen van € 160.000; in dat jaar werd € 74.200 uitgegeven. Uit het restantbedrag ad. € 85.800 zijn in 2015 de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Opnieuw asfalteren pad tussen de Sterrenwacht en de Helsluis
- Vervangen topklaag pad tussen het BeverBos en de Sterrenwacht
- Herstraten weg tussen de Baanhoekweg en het restaurant Merwelanden

Online reserveringssysteem

Het krediet online reserveringssysteem/online boeken uit 2012 ad. € 20.000, waarop € 21.675 is uitgegeven is afgesloten. De uitgaven zijn rechtstreeks in de exploitatie geboekt; er is geen werkend systeem opgeleverd. Ook de technische inbreng van het SCD heeft geen soelaas mogen bieden.

Vorbereidingskrediet natuurbijdrage automobilisten

In 2012 is op het voorbereidingskrediet natuurbijdrage automobilisten ad. € 29.000 in totaal € 10.860 aan onderzoek door een ingenieursbureau uitgegeven. Deze kosten stonden in afwachting van de investering op de balans. Deze uitgave is ineens genomen ten laste van de exploitatie 2015 en het krediet afgesloten.

De provincie(s) hebben voor de verdere uitwerking van het verdienmodel natuurbijdrage automobilisten/Biespas subsidie verleend.

PARAGRAFEN

9. Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen betreffen die inkomsten waarvan de besteding niet gerelateerd is aan een vooraf bepaald doel en staan zo ter vrije afweging door het bestuur. De besteding is dus niet gebonden; er staat geen verplichtingen tegenover.

Algemene uitkeringen

De deelnemers in het schap staan garant voor het nadelig exploitatiesaldo. De verdeling van het negatief saldo over de deelnemers is hierna weergegeven. In de paragraaf *compensabele BTW* is de totale deelnemersbijdrage per deelnemer weergegeven.

Bestuursondersteuning Parkschap inclusief Parkschapsbeleid:

- Provincie Zuid Holland 25%
- Provincie Noord Brabant 25%
- De gemeentes dragen naar rato van het inwoneraantal d.d. 1 januari van het verslagjaar bij aan het restant. Voor begroting 2014 is de verdeling op basis van het inwoneraantal d.d. 1 januari 2013 (CBS-cijfers) aangehouden. Dit betekent een minimale wijziging ten opzichte van de vorige begroting.

Natuur- en recreatiegebieden De Hollandse Biesbosch:

- Provincie Zuid Holland 25%
- Gemeente Dordrecht 87,5% van het restant
- Gemeente Sliedrecht 12,5% van het restant

Omdat de deelnemers garant staan en sprake is van een egalisatiereserve is voor het tekort is geen post onvoorzien opgenomen.

Compensabele BTW

Conform de afspraak met de belastingdienst wordt de compensabele BTW welke in rekening is gebracht bij het schap, doorgeschoven naar de deelnemers. Deze kunnen zelf hun recht op compensatie effectueren. De totale BTW BCF bedraagt € 383.476. Op basis van de verdeelsleutels bedraagt de verdeling van de deelnemersbijdrage en de BTW BCF per deelnemer:

- Provincie Zuid Holland € 405.970 exclusief € 95.869 BTW BCF
- Gemeente Dordrecht € 977.642 exclusief € 213.770 BTW BCF
- Gemeente Sliedrecht € 143.651 exclusief € 32.577 BTW BCF
- Provincie Noord Brabant € 62.646 exclusief € 26.753 BTW BCF
- Gemeente Drimmelen € 19.434 exclusief € 7.299 BTW BCF
- Gemeente Werkendam € 19.256 exclusief € 7.208 BTW BCF

Overige algemene dekkingsmiddelen

Voor het langer in stand houden van het afvalverwerkingsbedrijf in de Hollandse Biesbosch (3^e Merwedehaven) ontvangt het Parkschap jaarlijks een vergoeding. De vergoeding bedraagt € 120.622; het betreft een vergoeding van de gemeente Dordrecht. Deze loopt nog tot en met 2016.

10. Weerstandsvermogen en risico's

Het weerstandsvermogen kan in algemene zin worden gedefinieerd als de mate waarin het schap in staat is tegenvallers op te vangen. De twee elementen, die relevant zijn voor de beoordeling van het weerstandsvermogen, zijn enerzijds de relevante risico's en anderzijds de weerstandscapaciteit. Onder relevante risico's worden in dit verband verstaan exploitatie- en overige risico's die niet anderszins zijn te ondervangen. Weerstandscapaciteit is de verzamelterm van al die bronnen waaruit de financiële gevolgen van tegenvallers bekostigd kunnen worden. Gesteld kan worden dat het weerstandsvermogen zich op een adequaat niveau bevindt indien het schap in staat is om substantiële tegenvallers op te vangen zonder dat afbreuk wordt gedaan aan eerder vastgesteld beleid en de hieraan gekoppelde niveaus van programma's en activiteiten. In de bedrijfsvoering van het Parkschap staat een adequaat risicomanagement voorop en is de (financiële) weerstandscapaciteit het sluitstuk van het risicomanagement. In dat kader zijn alle risico's belicht waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die van materiële betekenis kunnen zijn voor het balanstotaal of de financiële positie.

Weerstandscapaciteit

De bronnen van het Parkschap om financiële tegenvallers ten gevolge van relevante risico's (zie dit hoofdstuk) te kunnen ondervangen (de weerstandscapaciteit) bestaan uit:

1. De reserves op de balans;

2. De verzekeringsportefeuille;
3. De garantstelling door de deelnemers.

Reserves

Reserves kunnen worden onderscheiden in algemene en bestemmingsreserves. De algemene reserve dient onder andere ter egalisatie van exploitatiesaldi. Dit houdt in dat positieve jaarresultaten in de algemene reserves worden gestort en bij een negatief jaarresultaat vindt een onttrekking plaats. Algemene reserves zijn vrij aanwendbaar bij tegenvallers (bufferfunctie). Bestemmingsreserves daarentegen dienen een specifiek doel en zijn dus in principe niet vrij inzetbaar in geval van tegenvallers (bestedingsfunctie).

In de algemene reserve van het Hollandschap zijn bedragen gereserveerd voor de kapitaallasten van resultaatbestemmingen van 2005 en 2006. Daarnaast is € 80.000 van het resultaat 2015 bestemd voor projecten in het kader van de Waterdriehoek en ontsluiting (Biesboschdeal) en voor een verkenning naar de kwaliteit van de waterkeringen in de Hollandse Biesbosch.

De reservepositie per 31 december 2015 bedraagt in totaal € 829.385 en is als volgt opgebouwd:

• Algemene reserve	€ 605.369
• Bestemmingsreserves:	
– Reserve donaties	€ 12.462
– Reserve onderhoud tentoonstellingen	€ <u>211.554</u>
Totaal reserves	€ 829.385

Zie voor het verwachte verloop van de reserves in 2014 en 2015 de bijlage 'Staat van reserves'.

Verzekeringen

Binnen het schap zijn voorzieningen getroffen voor voorzienbare lasten in verband met risico's en verplichtingen waarvan de omvang en/of het tijdstip van optreden (per balansdatum) min of meer onzeker zijn (bijvoorbeeld groot onderhoud). Naast het treffen van voorzieningen bestaat ook de mogelijkheid bepaalde risico's te verzekeren. Het schap doet dit onder andere op het gebied van risico's van brand, ongevallen, aansprakelijkheid, wagenpark en vaartuigen. Binnen deze risico's is niet alles gedekt, wat het treffen van preventieve maatregelen, voor zover deze in het vermogen van het schap liggen om te beïnvloeden, des te belangrijker maakt.

Risico's

De scope van de risicoparagraaf betreft de periode van 3 jaar, 2016 – 2018.

Verdienmodellen

De verdienmodellen moeten inkomsten genereren om de meerjarenbegroting te sluiten, immers de bijdrage van het Bestedingenplan voor enkele reguliere exploitatieonderdelen is vervallen.

In de begroting 2016 zijn de verdienmodellen Bedrijfsvrienden, Natuurbijdrage automobilisten en Ondernemend bezoekerscentrum (door kostenbesparingen en meeropbrengsten) geïmplementeerd. In de meerjarenbegroting (m.i.v. 2017) moest de vervallen bijdrage voor de 3^e Merwedehaven ad. € 120.000 worden gecompenseerd. Dit is gebeurd met beoogde opbrengsten van concessies en natuurbijdrage recreatievaart en nogmaals ondernemend bezoekerscentrum. De maximale risico-omvang bedraagt € 512.000.

Het grootste risico betreft de inkomsten op de verdienmodellen op de korte termijn (2016). Het korte termijn risico bedraagt € 158.000.

Het risico dat de m.i.v. 2017 geïmplementeerde verdienmodellen in 2017 niet het beoogde bedrag opleveren wordt geschat op 50% c.q. verwacht wordt dat 50% van de in de meerjarenbegroting verwerkte opbrengsten ook daadwerkelijk in 2017 worden gerealiseerd. Uitgangspunt is dat de opbrengsten in 2018 volledig zullen worden gerealiseerd. Het berekende risico in de periode 2016-2017 bedraagt ca. € 235.000. Naast het risico dat de opbrengsten niet worden gerealiseerd, bestaat het risico dat de middelen niet ten goede komen aan de door het Parkschap begrote investeringen in de Hollandse Biesbosch.

Op het moment dat de beoogde opbrengsten niet worden gerealiseerd, zal het Parkschap in gaan leveren op het gebied van beheer & onderhoud, openingstijden van het bezoekerscentrum en op voorlichting & educatie.

Organisatiekosten Parkschap

Het Parkschap krijgt niet alle kosten doorbelast. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de kosten van de salarisadministratie door het SCD en kosten voor het financieel pakket K2F. Het SCD heeft aangegeven hierover in gesprek te willen gaan met het Parkschap. Het Parkschap is voornemens hierin ook een digitale afhandeling van facturen mee te nemen ten behoeve van optimalisatie van het financieel proces. Dit brengt het risico van extra kosten met zich mee.

Ook het gebruik van vergaderruimte en werkplekkosten op het stadskantoor in Dordrecht worden niet doorbelast. Het risico bestaat dat deze 'verborgen' organisatiekosten, die zich momenteel bij

de deelnemers voordoen, in de toekomst alsnog ten laste van het Parkschap komen. Dit is niet binnen de huidige budgetten op te vangen.

Daarnaast geldt dat voor de extra opgaven gebruik gemaakt wordt van het ambtelijk apparaat van de deelnemers. Denk aan juridische inzet bij het opstellen van de Biesboschverordening, maar ook de begeleiding bij aanbesteding (via SCD-inkoop). De deelnemers hebben in de bestuursvergadering d.d. mei 2011 en november 2013 aangegeven dat het Parkschap bij dergelijke opgaven (meer) gebruik kan maken van het ambtelijke apparaat van de betrokken deelnemers. De beheermaatregel vormt het betrokken houden van de deelnemers bij de ontwikkelingen en het niet overvragen van de deelnemers. Het risicobedrag is grof geschat op € 50.000 per jaar; voor de periode 2016-2018 is het reële risico geschat op € 60.000.

Ondergedompeld en STEP

Het EU-programma STEP is afgerond. Enkele deelprojecten (website NP, bezoekersmonitor) worden nog afgewikkeld in het kader van de resterende middelen van Ondergedompeld (2016).

De beheer- en onderhoudskosten van enkele binnen STEP aangelegde recreatieve voorzieningen vormen een risico. Voorzieningen als de zonnepont Grienduil en elektrische oplaadpalen zijn nog niet kostendekkend. Tegelijkertijd is bekend dat veerverbindingen bijna nooit een sluitende exploitatie kennen. Voor de oplaadpalen moet een stimulans richting duurzaam varen worden geboden. De ecolodge zal naar verwachting onderdeel gaan uitmaken van een toekomstige exploitatie van de Zuileshoeve. Zie risico Gebouwen.

De exploitaties staan met een beperkt tekort in de begroting; de meerjarenbegroting is sluitend gemaakt met verdienmodellen. De beheermaatregelen voor een hogere kostendekking (stimulans elektrisch varen, varen zonnepont met vrijwilligers en ondernemer Zuileshoeve) zullen beperkt verlichting brengen in de omvang van het risico Verdienmodellen (zie hierboven).

Met het aflopen van het programma is de dekking voor personeel dat werkzaam was binnen dit programma. Voor één personeelslid geldt dat de dekking moest ontstaan door verbeteringen in de bedrijfsvoering (Biesboschcentrum Dordrecht). Er is echter geen sprake van financiële ruimte om 'de terugkeer' van het personeelslid op te vangen. Naar oplossingen wordt steeds gezocht. Met het aflopen van het EU-project CareLands is dit voor 2016 en verder nog een opgave. De maximale en reële omvang van dit risico voor 2016-2018 bedraagt in totaal ca. € 80.000.

Beheer en onderhoud recreatie- en natuurgebieden de Hollandse Biesbosch

Het Parkschap heeft de verplichting schoon en veilig water aan te bieden. Dat geldt voor de doorgaande vaarwegen, de havens en de zwemplas. De activiteit die hierbij relevant is, is het baggeren (verwijderen aangegroeid slib). Voor een aantal sloten en havens zijn hiervoor periodiek middelen gereserveerd in de voorziening. Voor andere waterwegen geldt dat het eigenlijk niet mogelijk is om 5 tot 10 jaar vooruit te kijken. Om die reden doet het schap periodieke metingen (monitoring) om te bepalen of en wanneer gebaggerd moet worden. Als uit de monitoring blijkt dat gebaggerd moet worden, wordt op dat moment middelen geregeld (want niet eerder redelijkerwijs in te schatten). Het risico bestaat dat op dat moment een extra bijdrage van de deelnemers noodzakelijk is dan wel een structurele ophoging van het onderhoudsfonds.

Bij de waterwegen bevestigen de metingen van de laatste drie jaar het beeld dat er sprake is van een gewijzigd patroon in de slibaangroei. De aanwas in de havens nabij het Biesboschcentrum, en overige locaties waar sprake is van trage stroomsnelheid, is hoger geworden. Terwijl daar waar de stroomsnelheden hoger zijn geworden er nauwelijks sprake is van aanwas van slib. In het onderhoudsfonds water en oevers voor de begroting 2017 zal dit worden geactualiseerd.

Bij het monitoren van de slibaanwas in 2015 heeft ook een visuele inspectie plaatsgevonden van de aanliggende waterkeringen. Het gaat met name om de keringen langs de Sionsloot, Moldiep en Helsloot. Hierbij is opgevallen dat op een aantal plaatsen duidelijk zichtbaar is dat er sprake is van lekkage en verweking. Het mag duidelijk zijn dat dit verder moet worden uitgezocht. In de kadernota 2017 zal dit worden aangemeld; het gaat om een verkenning voor ca. € 40.000.

Onderhoud en beheer Nieuwe Dordtse Biesbosch

De besluitvorming rond het bestemmingsplan de Nieuwe Dordtse Biesbosch is afgerond. Het uitvoeringsbudget voor de onderdelen Noorderdiep en Elzen-Noord is beschikbaar gesteld. De afspraak met betrekking tot beheer door Staatsbosbeheer (natuurdeel) en Parkschap (recreatie) is ongewijzigd. Vanaf 2017 komen deze gebieden in beheer bij Staatsbosbeheer en vanaf 1-1-2018 het recreatiedeel bij het Parkschap.

Voor de komende jaren zal het Parkschap (en Staatsbosbeheer) uren investeren in de uitwerking, Dordrecht stelt hiertegenover capaciteit beschikbaar voor het uitwerken van verdienmodellen; tevens wordt voor 2016 e.v. een beperkt aantal uren vergoed vanuit het project.

Voorgaande betekent echter wel dat het Parkschap in de periode 2016 – 2017 geraamde inkomsten voor beleid en beheer voor derden (Brede doorlichting) niet volledig realiseert.

Doorberekende uren van het Parkschap voor andere projecten (gebiedsontwikkeling, Nationale Parken van wereldklasse) moeten inkomsten genereren. Het maximale risico voor deze periode

bedraagt € 98.000, de risico-inschatting (kans) is hoog (ca. 55%). Het reële risico bedraagt € 53.000.

Gebouwen

Na de aankoop in 2011 van de woning van de Zuileshoeve is gestart met het onderzoek om deze woning met naastliggende schuur en hoogstamboomgaard te ontwikkelen tot een kleinschalige recreatieve voorziening (stepping stone). Hiertoe is in 2013 een bidbook uitgebracht, maar dit heeft uiteindelijk geen ondernemer opgeleverd. In 2015 heeft zich een nieuwe en serieuze gegadigde gemeld. Inhoudelijk ziet het aangeboden plan er hoopvol uit. De financiële en juridische aspecten komen in het eerste kwartaal van 2016 aan de orde. De meest positieve planning is dat dit project operationeel zal zijn in 2017. Tot die tijd worden de kapitaallasten en noodzakelijke onderhoudskosten (instandhouding) opgevangen binnen de bestaande begroting. Het risico bestaat dat als er niet tot overeenstemming wordt gekomen de locatie (na noodzakelijke investeringen) wordt uitgegeven voor alleen bewoning. Zijdelings zal dit ook zijn weerslag hebben op de ecolodge die hier nabij ligt en de fietsveerverbinding tussen de Zuileshoeve en de Ottersluis.

Er geldt dat investeringen aan de woning noodzakelijk zijn. De daadwerkelijke investeringen zijn afhankelijk van eventuele afspraken met een nieuwe ondernemer. Het bestuur krijgt een investeringsvoorstel met dekking vanuit de onderhoudsvoorziening. De kans dat de dotatie aan het onderhoudsfonds niet toereikend is voor dit voorstel én de bedragen uit een nog op te stellen MOP is aanwezig. Het risicobedrag bedraagt PM.

Het sedumdak van het Biesboschcentrum verkeert in slechte staat. De vraag staat uit of deze sedumconstructie geheel gerenoveerd wordt of dat voor een andere dakafwerking, bijvoorbeeld in combinatie met zonnepanelen, wordt gekozen. De hiermee gepaard gaande kosten kunnen niet afgedekt worden uit de huidige begroting. Het meest voor de hand liggend is dit op te nemen in de begroting 2017, echter er is veel voor te zeggen dit onderdeel te laten uitmaken van het onderzoek naar een Ondernemend Bezoekerscentrum (totaalaanpak).

Er is nog geen directe schade aan het gebouw ontstaan, maar dit kan ontstaan door verder verval (onder andere door de slechte afwatering). In 2015 zullen de mogelijkheden van energie-opwekking en de financiële gevolgen verder worden uitgewerkt. Dit mondt uit in een voorstel voor een investering in 2017, die als gevolg van energieleverantie grotendeels budgetneutraal moet worden uitgevoerd.

Vervanging door een nieuw sedumdak kost € 65.000. Het risico betreft de eenmalige investering in een deel sedumdak en wordt momenteel ingeschat op 40% van € 65.000 is € 26.000.

Toezicht en handhaving

De operationele inzetcapaciteit van de gebiedspartners komt steeds beter op het gewenste niveau. Het samenwerken, coördineren en rapporteren komt onvoldoende uit de verf gelet door het te beperkte budget voor de coördinator toezicht en handhaving. Dit benodigde budget moet komen uit de opbrengsten van verdienmodellen. Zie ook risico Verdienmodellen.

Ondernemersrisico

Gezien de aard van de activiteiten die met name in en rond het Biesboschcentrum Dordrecht zijn georganiseerd, zijn de inkomsten sterk afhankelijk van externe factoren als de weersomstandigheden, de ontwikkelingen op de vrijetijdsmarkt, als ook de economische situatie. Deze ontwikkelingen hebben zich in negatieve zin met name voorgedaan bij de Halve Maen. De Halve Maen is inmiddels afgestoten, waarmee het ondernemersrisico is beperkt.

De activiteiten van de verhuur hebben meer focus op varen gekregen (gestopt is met verhuur van fietsen en steps).

Voor de overige begrotingsonderdelen met een ondernemersrisico wordt momenteel kritisch gekeken naar maatregelen om de opbrengsten te verhogen dan wel de begrote opbrengsten ook daadwerkelijk te genereren (vernieuwing groepsruimte). Andere maatregelen om de opbrengsten te verhogen zijn onder andere slimmer inplannen van de Sterling gedurende het seizoen, verbeteren van de website en monitoren van bezettingsgraden in relatie tot inzet personeelsinzet. In 2016 zal met name de verhuur als een 'business' gerund gaan worden, waarbij efficiënte personele inzet en slim inspelen op de vraag aandachtspunten zijn. Dit kan onder meer een gevolg hebben voor openingstijden.

Overigens geldt dat binnen de verdienmodellen sprake is van opbrengstmodellen waar ook het ondernemersrisico aan de orde is.

Verkeersperikelen

De verkeerssituatie in het intensieve recreatiegebied rondom de zwemplas en evenemententerreinen is nog steeds niet optimaal. Maatregelen zoals het invoeren van betaalde toegang (natuurbijdrage automobilisten), (gedeeltelijke) afsluitbaarheid van gebiedsdelen en éénrichtingsverkeer behoeven verdere uitwerking. De natuurbijdrage automobilisten, wel of niet in combinatie met de BiesPas, is één van de verdienmodellen. Mocht betaald parkeren niet worden

ingevoerd, dan heeft het Parkschap het probleem van een niet sluitende begroting in 2015 en 2016. Daarnaast blijft de verkeerssituatie suboptimaal.

11. Onderhoud kapitaalgoederen

De budgetten 2015 voor onderhoud kapitaalgoederen zijn inclusief de overheveling 2014 (zie jaarrekening 2014).

Groot onderhoud groen

In 2015 is € 5.000 begroot en er resteert van 2014 geen restantbedrag. In totaal is in 2015 uitgegeven € 5.518. Er schuiven geen werkzaamheden door naar 2016.

Groot onderhoud infrastructuur

In 2015 is € 53.200 begroot en er resteert van 2014 een bedrag van € 3.345; het totaal werkbudget bedraagt € 56.545. In totaal is in 2015 uitgegeven € 46.508. De werkzaamheden die doorschuiven naar 2016 betreffen vervanging van gedeelten van bruggen en duikers en vervangingen van bewegwijzering en stallingen voor € 9.800.

Groot onderhoud recreatieve voorzieningen

In 2015 is € 17.300 begroot en er resteert van 2014 een bedrag van € 7.537; het totaal werkbudget bedraagt € 24.837. In totaal is in 2015 uitgegeven € 14.205. De werkzaamheden die doorschuiven naar 2016 betreffen vervangingen van terreinmeubilair en renovatie van een gedeelte van de ligweide bij de zwemplas met een omvang van € 10.600.

Groot onderhoud gebouwen

In 2015 is € 57.300 begroot en er resteert van 2014 een bedrag van € 27.922; het totaal werkbudget bedraagt € 85.222. In totaal is in 2015 uitgegeven € 39.061. De werkzaamheden, die doorschuiven naar 2016, betreffen schilderwerkzaamheden aan het Biesboschcentrum Dordrecht (€ 16.300) en renovatie- en herstelwerkzaamheden aan de Zuileshoeve, dienstengebouw Sionpolder en dienstwoning Hel- en Zuilespolder (€ 25.000).

Groot onderhoud water en oevers

In 2015 is € 121.150 begroot en er resteert van 2014 een bedrag van € 57.000. Ten laste van de jaarschijf 2015 is uitgegeven € 61.450. De werkzaamheden die doorschuiven naar 2016 betreffen afrondingen baggerwerkzaamheden zwemplas, revisie pompgemaal golfbaan, groot onderhoud ponton waterbushalte Biesbosch en her-profileren greppels voor een totaalbedrag van € 60.000. Ten laste van het restantbudget ad. € 57.000 (voor renovatiewerkzaamheden aan duikers en waterinlaten, voor oeverbeschermingen en baggerwerkzaamheden aan sloten) is uitgegeven € 18.006.

Daarnaast moeten de sloten in de Hel- en Zuilespolder nog worden gebaggerd vanuit dit budget. Mede door weersomstandigheden heeft dit in 2015 niet tot uitgaven geleid. In afwijking van de lijn om alleen van het voorafgaand jaar uitgaven door te schuiven wordt eenmalig een bedrag van € 10.000 uit 2014 doorgeschoven naar 2016 voor het baggeren van de sloten.

Onderhoudsfonds – Sterling en Zonnepont

De Halve Maen is in 2014 overgedragen, het onderhoudsfonds is hierop in 2015 aangepast. Het vervangen van de accu's van de Sterling, uit de jaarschijf van 2014 doorgeschoven naar 2015, is ook in 2015 niet uitgevoerd. Aan de Sterling is in 2015 geen groot onderhoud geweest. Het bedrag voor de accu's van € 26.000 wordt nogmaals doorgeschoven

12. Bedrijfsvoeringparagraaf

Personeel

De inzet en aanstelling van medewerkers bij het Parkschap is gevarieerd. Er is sprake van detachering vanuit de gemeente Dordrecht. Daarnaast zijn arbeidscontractanten in dienst van het Parkschap. Het dienstverband van een medewerker van Drechtwerk als Parkwacht is in 2015 beëindigd.

Het Servicecentrum Drechtsteden verzorgt de personeelsadministratie voor de arbeidscontractanten van het Biesboschcentrum Dordrecht. In 2015 heeft een controle op de loonbelasting plaatsgevonden. Deze heeft geresulteerd in een teruggave; er is in 2014 teveel afgedragen als gevolg van een foutieve aanpassing van de sectorindeling voor het Parkschap. Uit de controle bleek dat de door de Belastingdienst toegepaste sectorindeling een fout was geslopen. Deze wordt nu gecorrigeerd.

Ook wordt er veel werk verricht door vrijwilligers, met name als gids voor bezoekers (dit geldt zowel bij het Biesboschcentrum Dordrecht als bij SBB/Bezoekerscentrum Drimmelen). Vanuit Staatsbosbeheer zijn verschillende medewerkers nauw betrokken bij het Parkschap. De afspraken hierover zijn vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst Staatsbosbeheer en de Gemeenschappelijke Regeling Parkschap Nationaal Park De Biesbosch. Voor de uitvoering van het beheer van het recreatiegebied De Hollandse Biesbosch is een bestek opgesteld. De uitvoering is na de aanbesteding in handen van het SW-bedrijf Drechtwerk. In 2012 heeft de aanbesteding plaatsgevonden; het gaat om een periode van 3 jaar (2013 – 2015) welke is verlengd met (maximaal) 1 jaar naar 2016.

Automatisering

De locaties Sionpolder en Biesboschcentrum Dordrecht zijn respectievelijk in 2009 en 2013 middels een glasvezelverbinding aangesloten op het stadskantoor in Dordrecht.

Het Parkschap heeft een eigen website, www.biesboschcentrumdordrecht.nl, welke wekelijks wordt geactualiseerd. De werkplekondersteuning, inclusief de verhuurapplicatie Visual, wordt verzorgd door het SCD.

Organisatie

Met de vorming van één Parkschap is de werkorganisatie voor bestuursondersteuning, vastgesteld in de bestuursvergadering van 25 februari 2011, als volgt:

Een directeur (0,67 fte), Beleid 0,5 fte, Beheer 0,2 fte en Bezoek 0,2 fte, capaciteit Staatsbosbeheer (een equivalent van € 50.000), directiesecretaresse (0,45 fte), boekhouding (0,40 fte) en control (een equivalent van € 42.000).

De ondersteuning van de bestuurscommissie met 0,5 fte vanuit provincie Noord-Brabant (via Stichting Beheer NP) is m.i.v. 1/1/2014 is vervallen. Daarnaast is de medewerker Beleid per 1 april 2015 met pensioen gegaan. Hiermee is de kostenbesparing op management (inzake de verdienmodellen) gerealiseerd.

Het budget voor Beleid is met ingang van 1 april 2015 voor de periode van 2-2,5 jaar gelinked aan programmaleiding verdienmodellen (voor 50% gefinancierd door de provincie Zuid-Holland). Daadwerkelijke besparing vindt dan ook nadien plaats.

Huisvesting

De medewerkers van Parkschap zijn gehuisvest op meerdere locaties, te weten: het Biesboschcentrum Dordrecht (incl. verhuurloket), de Sionpolder, het Stadskantoor Dordrecht en – sinds de opening- ook in het Biesboschmuseum aan de Brabantse zijde van het NP, alwaar ook de medewerkers van Staatsbosbeheer gehuisvest zijn.

Daarnaast zorgt het schap voor een onderkomen voor de medewerkers van de reclassering die werkzaamheden uitvoeren in het gebied.

Kantoor Parkschap Biesbosch MuseumEiland

Uitzicht kantoor Parkschap Biesbosch MuseumEiland

13. Verbonden partijen

Het Parkschap is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant en de Gemeentes Dordrecht, Sliedrecht, Drimmelen en Werkendam in deelnemen. Zij staan garant bij een nadelig exploitatiesaldo (zie hoofdstuk 12 Algemene dekkingsmiddelen). De deelnemersbijdrage voor 2015 bedraagt in totaal € 1.628.599 (de bedragen zijn excl. € 383.476 BTW BCF).

14. Financieringsparagraaf

Treasury is het besturen en beheersen, het verantwoord houden op de financiële geldstromen, de financiële positie en de hieraan verbonden risico's. Meer concreet gaat het om financiering van het beleid tegen zo gunstig mogelijke voorwaarden, het te allen tijde zorgen voor voldoende liquide middelen, waarbij een tijdelijk overschot tegen een zo hoog mogelijk rendement wordt belegd, en het daarbij afdekken van met rente- en kredietrisico's.

In het kader van de Wet financiering decentrale overheden (Wet FIDO) is een Financieringsstatuut verplicht. Dit statuut heeft tot doel kaders aan te geven, waarbinnen het schap haar geldstromen beheert. Het Financieringsstatuut voor het Parkschap is 20 mei 2011 door het Algemeen Bestuur vastgesteld en maakt deel uit van de financiële beheerverordening van het Parkschap. Voor een nadere uiteenzetting van het treasury-beleid verwijzen wij naar het genoemde Financieringsstatuut.

Het omslagpercentage van de rente is voor 2015 gehandhaafd op 4,5%. Er is geen reden om aan te nemen dat dit percentage moet worden gewijzigd. De financiële markt laat verlaging toe, echter vanwege de onzekere toekomst is het bestaande percentage voorzichtigheidshalve gehandhaafd. Ten behoeve van de jaarrekening 2017 zal worden onderzocht of het percentage kan worden bijgesteld.

De wettelijk toegestane kasgeldlimiet voor gemeenschappelijke regelingen is 8,2%; de renterisiconorm 20% (Uitvoeringsregeling financiering decentrale overheden, artikel 2). In alle kwartalen van 2015 bleef het Parkschap ruim binnen de toegestane kasgeldlimiet. Dit wordt mede veroorzaakt door het feit dat het Parkschap subsidies (soms tot 100%) bevoorschot krijgt; dit geldt bijvoorbeeld voor de subsidies inzake De Biesbosch verdient het. Wanneer in drie achtereenvolgende kwartalen sprake is van overschrijding moet nieuwe langlopende financiering worden onderzocht.

In 2013 heeft het Parkschap een specifieke werkrekening voor schatkistbankieren geopend. Het schatkistbankieren houdt in dat de gelden van het Parkschap worden aangehouden bij het ministerie van Financiën. Achtergrond van het schatkistbankieren is dat publiek geld de schatkist dan niet eerder verlaat dan noodzakelijk is voor de uitvoering van die publieke taak. Toegestaan blijft dat decentrale overheden een bedrag van 0,75% van het begrotingstotaal met een minimum van € 250.000 buiten de Schatkist mogen houden; het zogenoemde drempelbedrag. M.i.v. 1 januari 2014 moet het saldo van de Parkschapsrekeningen boven de drempelwaarde van € 250.000 worden afgeroomd naar de specifieke werkrekening voor schatkistbankieren. Het drempelbedrag als gemiddeld creditbedrag per kwartaal is in 2015 in het 1^e tot en met het 3^e kwartaal overschreden, het gemiddelde creditbedrag boven deze limiet bedroeg respectievelijk € 168.799, 115.599 en 20.384. Deze bedragen zijn niet overgemaakt naar de werkrekening schatkistbankieren van het Parkschap. Dit is een verbeterpunt. (In het 4e kwartaal was de gemiddelde ruimte onder deze limiet € 89.750.) Eén van de beide bankrekeningen van het Parkschap is opgenomen in het stadsstelsel van Dordrecht bij de BNG. Dit is een complicerende factor voor het schatkistbankieren door beide organisaties.

15. Grondbeleid

Het Parkschap heeft geen grondexploitatie, derhalve wordt er geen grondbeleid ontwikkeld.

b. JAARREKENING

OVERZICHT VAN BATEN EN LASTEN IN DE JAARREKENING

16. Overzicht baten en lasten (exploitatie)

De programmarekening beoogt het inzicht in de financiën van het schap te vergroten en biedt daartoe een samenhangend inzicht in de ontwikkeling van de exploitatie en de belangrijkste vermogensbestanddelen.

In deze paragraaf wordt in een totaaloverzicht de aan de verschillende programma's gerelateerde baten en lasten gepresenteerd. Het betreft een totaaloverzicht van de in de programmaverantwoording gepresenteerde deelloverzichten.

Tabel 16 Overzicht baten en lasten (exploitatie) exclusief BTW BCF

Programma	Gereali- seerd resultaat 2014	Begroting					Rekening				
	Saldo	Lasten	Baten	2015		Geraamd resultaat	Lasten	Baten	2015		Gereali- seerd resultaat
				Totaal saldo B&L	Mutaties reserves				Gereali- seerd totaal saldo B&L	Mutaties reserves	
Bestuursondersteuning											
Personeelslasten	196.249	292.219	-75.616	216.603		216.603	258.644	-46.301	212.344		212.344
Algemene kosten	32.645	48.278	0	48.278		48.278	73.308	-25.000	48.308		48.308
Bijdragen deelnemers	-268.585	0	-255.300	-255.300		-255.300	0	-255.302	-255.302		-255.302
mutatie algemene reserve - compartiment	27.670				0	0					0
subtotaal bestuursondersteuning	-12.022	340.497	-330.916	9.581	0	9.581	331.952	-326.603	5.350	0	5.350
Compartiment Parkschapsbeleid											
STEP-exploitaties	5.152	40.359	-24.940	15.419		15.419	28.906	-14.253	14.652		14.652
Gastheerschap	3.401	4.400	-4.400	0		0	11.523	-7.529	3.995		3.995
Subsidieprojecten	4.315	0	0	0		0	83.389	-82.927	463		463
Publicitaire uitingen - Reuzebever	0	0	0	0		0	80.076	-35.000	45.076	-30.076	15.000
Uitwerking verdienmodellen	0	0	0	0		0	82.456	-82.456	0		0
Projecten gefinancierd uit verdienmodellen	0	0	0	0		0	12.889	-12.889	0		0
Verdienmodellen - Bedrijfsvrienden	0	0	-25.000	-25.000		-25.000	0	0	0		0
Coördinatie toezicht & handhaving	-847	6.200	-6.200	0		0	7.101	-6.200	901		901
subtotaal Parkschapsbeleid	12.022	50.959	-60.540	-9.581	0	-9.581	306.339	-241.253	65.086	-30.076	35.011
Compartiment Hollandschap											
RECREATIE EN NATUURGEBIEDEN											
Groen	468.536	490.716	-27.917	462.800		462.800	471.931	-28.223	443.708		443.708
Infrastructuur	78.723	136.757	-4.025	132.732		132.732	91.555	-4.238	87.317		87.317
Recreatieve voorzieningen	47.149	38.000		38.000		38.000	33.846		33.846		33.846
Water en oevers	133.089	124.500	-4.753	119.747		119.747	108.143	-4.735	103.408		103.408
Administratie/ beheer	78.332	126.552	-39.000	87.552		87.552	100.047	-30.572	69.475		69.475
mutatie algemene reserve											0
subtotaal recreatie & natuurgebieden	805.829	916.524	-75.695	840.830	0	840.830	805.522	-67.767	737.755	0	737.755
RECREATIE - OBJECTEN											
Golfbaancomplex en skihelling	-85.044	0	-95.842	-95.842		-95.842	0	-98.507	-98.507		-98.507
subtotaal recreatie-objecten	-85.044	0	-95.842	-95.842	0	-95.842	0	-98.507	-98.507	0	-98.507
TOEZICHT & HANDHAVING											
Toezicht en handhaving	94.567	127.646	-12.847	114.799		114.799	90.764	-12.835	77.929		77.929
Heffing natuurbijdrage automobilisten	0	154.960	-229.960	-75.000		-75.000	10.860	0	10.860		10.860
subtotaal toezicht & handhaving	94.567	282.606	-242.807	39.799	0	39.799	101.624	-12.835	88.789	0	88.789
BIESBOSCHCENTRUM DORDRECHT											
Gebouw en inrichting	118.308	172.934	-25.071	147.863		147.863	152.236	-21.721	130.515		130.515
Algemeen	433.659	446.849	-38.910	407.939	5.000	412.939	423.498	-66.322	357.176	-1.000	356.176
Voorlichting en educatie	44.730	62.739	-12.333	50.407	18.333	68.740	61.315	-12.014	49.301	18.333	67.634
Rondvaarten Halve Maen / Sterling	70.978	85.500	-85.500	0		0	137.641	-147.150	-9.509		-9.509
Biesbosch Symfonie	0	14.055	0	14.055		14.055	0	0	0		0
Exploitatie pontje en verhueringen	-21.232	119.008	-139.296	-20.288		-20.288	137.343	-164.752	-27.409		-27.409
mutatie bestemmingsreserves	23.395										0
subtotaal Biesboschcentrum Dordrecht	669.838	901.086	-301.109	599.977	23.333	623.310	912.033	-411.959	500.073	17.333	517.406
OVERIGE BATEN EN LASTEN											
Gebouwen en woningen	60.277	146.893	-47.905	98.988		98.988	126.922	-51.610	75.312		75.312
Diversen, waaronder werk voor derden	31.003	71.605	-41.237	30.368		30.368	71.642	-40.103	31.540		31.540
subtotaal overige baten & lasten	91.280	218.499	-89.142	129.356	0	129.356	198.565	-91.713	106.852	0	106.852
ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN											
Bijdragen i.h.k.v. 3e Merwedehaven	-120.622	0	-120.622	-120.622		-120.622	0	-120.622	-120.622		-120.622
Bijdrage deelnemers in het nadelig saldo	-1.447.176	0	-1.373.297	-1.373.297	-43.533	-1.416.830	0	-1.373.297	-1.373.297		-1.373.297
mutatie algemene reserve	-8.673				0	0				101.263	101.263
subtotaal algemene dekkingsmiddelen	-1.576.471	0	-1.493.919	-1.493.919	-43.533	-1.537.452	0	-1.493.919	-1.493.919	101.263	-1.392.656
Compartiment Brabantschap											
Lasten	26.064	0	0	0		0	0	0	0		0
Overige dekkingsmiddelen (legesinkomsten)	-6.600	0	0	0		0	0	0	0		0
Bijdragen deelnemers in het nadelig saldo	-37.931	0	0	0		0	0	0	0		0
mutatie algemene reserve	17.550									0	0
subtotaal brabantschap	-917	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	0	2.710.171	-2.689.971	20.200	-20.200	0	2.656.035	-2.744.556	-88.521	88.521	0

Voor een toelichting op de verschillen wordt verwezen naar de uitgebreide toelichting onder de tabellen per Programma in de Programmamaverantwoording, die onderdeel uitmaakt van de jaarstukken 2015.

Onder het programma 'Parkschapsbeleid' staan 'producten' die in de begroting als PM zijn weergegeven. Het gaat om exploitaties die uit Ondergedompeld/EU-project STEP voortvloeien.

Het overzicht incidentele baten en lasten staat in het volgende hoofdstuk. Er is geen post onvoorzien. De bijlage 4a. Staat van materiële vaste activa – historisch overzicht en kapitaallasten bevat de afschrijvingen en de toegerekende rente in 2015.

Op grond van de WNT mag in 2015 het inkomen van topfunctionarissen in de (semi) publieke sector maximaal 100% van het ministersalaris zijn. Dat komt in 2015 neer op € 178.000 per fte, inclusief belaste kostenvergoeding en pensioenbijdrage werkgever. Topfunctionarissen zijn, kort gezegd, degenen die behoren tot het hoogste uitvoerende of toezichthoudende orgaan, of de laag daaronder, en in die rol verantwoordelijk zijn voor de gehele instelling of rechtspersoon. Voor het Parkschap betreft dit de directeur en de leden van het Algemeen Bestuur (AB). De bezoldiging van deze personen dient openbaar gemaakt te worden. In het kader van de WNT volgen hierbij de gegevens:

- Naam: D.C.H. Verheijen;
- Beloning: € 69.446;

- Belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen: € 440;
  - Voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn (pensioenpremies): € 9.900;
  - Totale bezoldiging: € 79.786¹; in 2014 was dit € 81.221;
  - Functies: directeur Parkschap en secretaris DB/AB;
  - Duur en omvang dienstverband in het boekjaar: 0,67 fte, geheel 2015.
- De WNT-norm voor 0,67 fte bedraagt € 118.667.

De leden van het AB zijn de heren E. v.d. Burgt (Gemeente Dordrecht), J.B.M. Kuijpers (Gemeente Drimmelen), W.S.M. de Jong (Gemeente Werkendam), T.C.C. den Braanker (Gemeente Sliedrecht), dhr. J.J.C. van den Hout (Provincie Noord-Brabant) en dhr. J.F. Weber (Provincie Zuid-Holland). Zij ontvangen geen salaris of vergoeding van het Parkschap voor de uitoefening van deze functie.

17. Totaal saldo van baten en lasten, mutaties reserves en gerealiseerd resultaat

Onder dit hoofdstuk worden ook de incidentele baten en lasten verantwoord. De incidentele baten en lasten zijn voor 2015 onder te verdelen in drie onderwerpen, subsidietrajecten (1, 2 en 3), kortdurende projecten (4 en 5) en incidenten (6):

1. Na afronding van het Interreg IVA 2 Zeeën STEP resteren nog middelen van het beleidsprogramma Ondergedompeld (2009/2010); deze middelen zijn voorzien van een bestemming en hebben betrekking op het realiseren van steigers (waarvoor de provincie Zuid-Holland een aanvullende subsidie heeft verleend), het realiseren van een website en bezoekersmonitoring. Aangezien het programma Ondergedompeld dateert van 2009/2010 vraagt dit een nadere toelichting.
Onder incidentele baten en lasten worden tijdelijke posten verstaan die zich in principe gedurende maximaal drie jaar voordoen. De notitie m.b.t. incidentele baten en lasten d.d. januari 2012 geeft aan dat meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid vastligt vanwege een raadsbesluit en/of een toekenningbesluit worden geclassificeerd als incidentele baten en lasten, ook als de geldstroom langer is dan 3 jaar.
2. Het subsidieproject Care-Lands is uitgevoerd in de periode 2013-2015 en afgerond in 2015. Daarnaast draagt het Parkschap bij aan het subsidieproject SUNBI van enkele Brabantse rondvaartondernemers.
3. Het Parkschap voert onderzoeken uit en implementeert verdienmodellen onder de noemer 'De Biesbosch verdient het'. Deze uitgaven inclusief programmamanagement worden (mede) gefinancierd door de provincies Noord-Brabant en Zuid-Holland (twee tranches van subsidieverlening). De projecten zijn medio 2015 gestart, de 2^e tranche zal naar verwachting uiterlijk in 2018 worden afgerond.
4. Een project in relatie tot de integrale gebiedsafspraak Waterdriehoek, te weten Aanpak ontsluiting NP De Biesbosch is door Bloc in opdracht van het Parkschap uitgevoerd en medegefinancierd door derden.
5. Voor Koningsdag en andere belangrijke gebeurtenissen als de opening van het Biesboschmuseum en de première van film 'Holland, natuur in de Delta' is een opblaasbare Reuzebever ontwikkeld en geproduceerd, onder andere met sponsorbijdragen van Kiwa en DuPont (uit reserve donaties) en gebiedspartner SBB.
6. Tenslotte is in 2015 een deel van het archief van het voormalige Natuur- en Recreatieschap De Biesbosch (Brabantschap) vernietigd, is sprake van een teruggave op grond van een loonbelastingcontrole, en is de investering in het online boekingsstelsel van Visual afgeboekt ten laste van de exploitatie; er is geen werkbare applicatie opgeleverd.

---

¹ Totale bezoldiging = beloning plus belastbare vaste en variabele onkostenvergoedingen plus voorzieningen ten behoeve van beloningen betaalbaar op termijn (pensioenpremies)

Tabel 17.1 Incidentele baten en lasten 2015

Programma	lasten begroot	baten begroot	saldo	lasten werkelijk	baten werkelijk	saldo
Bestuursondersteuning						
Aanpak ontsluiting Biesbosch	0	0	0	25.000	-25.000	0
Archiefvernietiging vm Brabantschap	4.719	0	4.719	4.040	0	4.040
Programmamanagement verdienmodellen	0	0	0	41.369	-20.685	20.685
Parkschapsbeleid						
STEP / Ondergedompeld	0	0	0	58.593	-58.593	0
EU-project Ca-Re-Lands en SUNBI	0	0	0	24.796	-24.333	463
Verdienmodellen 'Biesbosch verdient'	0	0	0	82.456	-82.456	0
Publicitaire uitingen - Reuzebever	0	0	0	80.076	-35.000	45.076
Natuur- en recreatiegebieden Hollandse Biesbosch						
Afboeken applicatie online boeken	0	0	0	21.675	0	21.675
Terruggaaf inzake loonbelastingcontrole	0	0	0	0	-17.842	-17.842
Totaal incidentele baten en lasten 2015	4.719	0	4.719	338.005	-263.909	74.096

In onderstaande tabel is het totaal saldo van baten & lasten en het begrote en gerealiseerde resultaat aangegeven. De mutaties in de reserves zijn hierdoor meer zichtbaar.

Tabel 17.2 Totaal saldo der baten & lasten en geraamd en gerealiseerd resultaat 2015

	begroot	werkelijk		begroot	werkelijk
Totaal saldo baten en lasten - lasten	2.710.171	2.656.035	Totaal saldo baten en lasten - baten	2.689.971	2.744.556
Dotatie aan reserve donaties	5.000	2.000	Onttrekking reserve donaties	0	23.000
Dotatie aan reserve onderhoud tentoonstelling	18.333	18.333	Onttrekking reserve tentoonstelling	18.600	0
Toevoeging aan algemene reserve:			Onttrekking aan algemene reserve:		
- toevoeging resultaat jaarrekening 2015		108.189	- onttrekking nadelig resultaat begroting 2015	16.914	0
			- resultaatbestemming 2006	8.019	6.926
			- onttrekking t.b.v. Reuzebever	0	10.076
Geraamd en gerealiseerd resultaat - lasten	2.733.504	2.784.557	Geraamd en gerealiseerd resultaat - baten	2.733.504	2.784.557

Het totaal saldo van baten en lasten in de gewijzigde begroting 2015 was € 20.200 nadelig en in de jaarrekening 2015 € 88.521 voordelig, een verschil van € 108.720.

Na het verwerken van alle afgesproken mutaties op de reserves is bij jaarrekening 2015 sprake van een voordelig totaal saldo van € 108.189 welke op grond van art.42, 5^e lid is toegevoegd aan de algemene reserve. Hiervan is bij bestuursbesluit d.d. 19 februari 2016 € 80.000 bestemd voor het voortzetten van projecten in het kader van de Waterdriehoek en ontsluiting (Biesboschdeal) en een verkenning naar de kwaliteit van waterkeringen in de Hollandse Biesbosch.

18. Balans per 31 december 2015

De financiële positie van het Parkschap Nationaal Park De Biesbosch is op te maken uit de balans (tabel 18).

Tabel 18 Balans per 31 december 2015

ACTIVA	Ultimo 2014	Ultimo 2015
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	10.860	0
- Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	0	0
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling	10.860	0
Materiële vaste activa	1.451.078	1.456.539
- Investerings met een economisch nut		
- gronden uitgegeven in erfpacht	94.915	94.915
- overige investeringen met een economisch nut	793.727	754.109
- Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut	562.436	607.515
Financiële vaste activa	536.455	520.426
- Overige langlopende leningen u/g		
- Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	536.455	520.426
Totaal vaste activa	1.998.393	1.976.965
Vlottende activa		
Voorraden	28.529	36.204
- overige grond- en hulpstoffen		
- Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie		
- Gereed product en handelsgoederen	28.529	36.204
- Vooruitbetalingen		
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	46.842	147.759
- Vorderingen op openbare lichamen	10.681	106.188
- Verstrekte kasgeldleningen		
- Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen		
- Overige vorderingen	36.161	41.571
- Overige uitzettingen		
Liquide middelen	355.128	166.779
- Kassaldi	4.669	3.809
- Bank- en giroaldi	350.459	162.971
Overlopende activa	129.919	200.930
- Vooruit gefactureerde bedragen	0	0
- Van Europese of Nederlandse overheden nog te ontvangen voorschotbedragen specifieke uitkeringen	41.695	44.715
- Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	88.224	156.215
Totaal vlottende activa	560.418	551.672
Totaal generaal	2.558.811	2.528.637

PASSIVA	Ultimo 2014	Ultimo 2015
Vaste passiva		
Eigen vermogen	740.864	829.385
- Algemene reserve	514.181	605.369
- Bestemmingsreserves	226.683	224.016
- Nog te bestemmen resultaat	0	0
Voorzieningen	401.483	382.741
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's		
- Onderhoudsregalisatievoorzieningen	401.483	382.741
- Door derden bekemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting		
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	606.667	483.333
- Obligatieleningen	0	0
- Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	606.667	483.333
- binnenlandse bedrijven	0	0
- overige binnenlandse sectoren	0	0
Overig	0	0
- buitenlandse instellingen, fondsen, banken, bedrijven en overige sectoren	0	0
- Waarborgsommen	0	0
- Verplichtingen uit hoofde van financial lease-overeenkomsten	0	0
Totaal vaste passiva	1.749.014	1.695.459
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	441.758	125.237
- Kasgeldleningen		
- Bank- en giroaldi		
- Crediteuren	441.758	125.237
Overlopende passiva	368.040	707.941
- Nog te betalen bedragen	9.307	331.497
- Van Europese of Nederlandse overheidslichamen ontvangen, nog te besteden specifieke uitkeringen	330.047	357.862
- Overige vooruitontvangen bedragen	28.686	18.582
Totaal vlottende passiva	809.798	833.178
Totaal generaal	2.558.811	2.528.637

Voor een toelichting op de balans wordt verwezen naar hoofdstuk 21 en verder.

De niet uit de balans blijkende verplichtingen (van enige omvang) hebben betrekking op de aanbesteding van het beheer aan Drechtwerk voor een gemiddeld bedrag van € 411.000 per jaar (2013 t/m 2015 met 1 jaar verlengd naar 2016); de contractuele minimale jaarlijkse afname bedraagt € 340.000, het contract met de schaapherder (onbepaalde tijd met een opzegtermijn van 1 jaar, 8 maanden in een jaar) ad. € 30.608,32 (2015), contract d.d. 2013 met de Stichting Breedband Drechtsteden ad. € 3.470 per jaar t/m april 2018, het contract met het SCD voor werkplekbeheer Biesboschcentrum (16 werkplekken) ad. € 45.000 en het onderhoudscontract voor de waterbushalte met Stadsbeheer Dordrecht ad. € 3.700 per jaar.

Daarnaast zijn er voor kleinere bedragen diverse overeenkomsten, waarvan de belangrijkste zijn de gebruiksovereenkomsten met SBB, een overeenkomst met het Drechtstedenbestuur inzake Infotakes t/m 2018, en overeenkomsten voor de controle op gemalen.

Toelichting op de balans per 31 december 2015

19. Vaste activa

De vaste activa bestaat uit de materiële en financiële vaste activa met de volgende onderdelen (zie tabel 19.1):

Tabel 19.1 Materiële en financiële vaste activa

A. Immateriële vaste activa	Boekwaarde	Boekwaarde
	per 31-12-2014	per 31-12-2015
sluiten van geldleningen / saldo van agio en disagio	0	0
Onderzoek en ontwikkeling	10.860	0
Totaal	10.860	0

B. Materiële vaste activa	Boekwaarde	Boekwaarde
	per 31-12-2014	per 31-12-2015
In erfpacht uitgegeven gronden	94.915	94.915
Overige investeringen met een economisch nut	793.727	754.109
Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	562.436	607.515
Totaal	1.451.078	1.456.539

N.B. in erfpacht uitgegeven gronden ad. € 94.915 is een vast bedrag.

C. Financiële vaste activa	Boekwaarde	Boekwaarde
	per 31-12-2014	per 31-12-2015
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	536.455	520.426
Totaal	536.455	520.426

Totaal vaste activa	1.998.393	1.976.965
----------------------------	------------------	------------------

De immateriële vaste activa voor onderzoek en ontwikkeling heeft betrekking op het onderzoek naar betaald parkeren c.q. natuurbijdrage automobilisten. Dit bedrag is in 2015 ten laste van de exploitatie gekomen. Voor de verdere uitwerking van het natuurbijdrage automobilisten in combinatie met een Biespas is subsidie verleend in het kader van 'De Biesbosch verdient het. Het voorbereidingskrediet wordt afgesloten.

Het verloop van deze activa is weergegeven in tabel 19.2.

Tabel 19.2 Verloop boekwaarde Immateriële vaste activa

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2014	Cumulatief t/m 2014	Desinvestering	Aangegane verplichtingen	Besteding incl. verplichtingen
Vorbereidingskosten natuurbijdrage automobilisten	29.000	0	10.860	10.860	0	0

De boekwaarde van de erfpachtgronden is in het boekjaar niet gemuteerd. Voor de in erfpacht uitgegeven gronden is een onderbouwing in bijlage 2. Staat van in erfpacht uitgegeven gronden gegeven.

Het onderstaande overzicht (tabel 19.3a) geeft het verloop van de boekwaarde van de 'Overige investeringen met economisch nut' weer.

Tabel 19.3a Verloop boekwaarde 'Overige investeringen met economisch nut'

	Boekwaarde 31-12-2014	Investeringen	Desinvesteringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Afwaardering	Boekwaarde 31-12-2015
Gronden en terreinen	207.510	0	0	0	0	0	207.510
Woonruimten	95.666	0	0	3.543	0	0	92.123
Bedrijfsgebouwen	343.917	0	0	26.120	0	0	317.798
Vervoermiddelen	57.295	27.150	0	17.564	0	0	66.881
Overige materiële vaste activa	89.338	16.250	21.675	14.116	0	0	69.798
Totaal	793.727	43.400	21.675	61.343	0	0	754.109

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen, die direct gerelateerd zijn aan de investering. Voor investeringen met economisch nut zijn in 2015 geen bijdragen van derden ontvangen. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen, het gaat om de investering in de niet-werkende applicatie online boeken.

Voor de afzonderlijke activa die onderdeel uitmaken van de verschillende categorieën in de tabel wordt verwezen naar de 'Staat van materiële vaste activa' met een uitsplitsing naar de categorieën in de balans (bijlage 4b.).

In de staat van vaste activa zijn ook de activa opgenomen die geheel zijn gefinancierd met externe middelen; het gaat om de luisterstoelen, de ecolodge, de zonnepont Grienduil en de oplaadpunten voor elektrisch varen. Voor deze activa geldt dat sprake is van incidentele middelen; na afloop van de levensduur zijn niet opnieuw middelen beschikbaar voor vervanging. Er is te zijner tijd geen vrijval van budget voor kapitaallasten (want niet geactiveerd) en er is geen zicht op hernieuwde financiering door derden.

In de staat van vaste activa zijn eveneens die productiemiddelen opgenomen, die inmiddels zijn afgeschreven en die nog in gebruik zijn.

De specificatie van de in het boekjaar gedane investeringen met economisch nut staan in onderstaand overzicht vermeld.

Tabel 19.3b Investeringen met economisch nut in boekjaar 2015

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2015	Cumulatief t/m 2015	Aangegane verplichtingen	Besteding inclusief verplichtingen
Parkschapsbeleid					
Aanpassen software Ecolodge	2.375	2.375	2.375	0	2.375
Beheer natuur- en recreatiegebieden					
Boot Parkwacht	27.500	0	0	25.655	25.655
Verdienmodellen					
Natuurbijdrage automobilisten (2013)*	103.000	0	0	0	0
Natuurbijdrage automobilisten (2013)*	206.000	0	0	0	0
Biesboschcentrum Dordrecht					
Reserveringsprogramma (2011)	13.555	0	0	0	0
Online reserveren (2012)	20.000	0	21.675	0	21.675
Inrichting groepsruimte	10.000	10.000	10.000	0	10.000
Smartboard	4.000	3.875	3.875	0	3.875
Biesboschsymfonie (2013)	96.933	0	0	0	0
Tentoonstelling Biesboschcentrum (2013)	155.000	0	0	0	0
Motoren Roeiboten (2 stuks)	9.100	9.100	9.100	0	9.100
Accu's Spindotter	2.500	4.800	4.800	0	4.800
Accu's Nieuwe Fluisterbootje	2.500	3.500	3.500	0	3.500
Zevenpersoons fluisterbootjes (2015)	10.750	9.750	9.750	0	9.750
Totaal	652.463	43.400	65.075	25.655	80.980

Toelichting

Parkschapsbeleid

- De investering in de aanpassing van de software ecolodge is verricht en het krediet is afgesloten.

Beheer natuur- en recreatiegebieden

- De opdracht voor de boot Parkwacht is in 2015 gegeven en begin 2016 geleverd.

Investeringen verdienmodellen

- Voor de systeemheffing natuurbijdrage (automobilisten) geldt dat nog geen besluitvorming heeft plaatsgevonden. Het krediet wordt doorgeschoven.

Biesboschcentrum

- De kosten voor het online reserveren zijn in 2015 afgeboekt; er is geen werkend systeem opgeleverd. De kredieten worden afgesloten. In 2016 vindt onderzoek naar een nieuw reserveringsprogramma worden uitgevoerd en zal een nieuwe kredietaanvraag worden gedaan.

- De investeringen in de groepsruimte zijn uitgevoerd, de kredieten kunnen worden afgesloten.
- De investering in een 'Biesboschsymfonie' heeft niet plaatsgevonden. Het krediet is in het kader van kostenbesparingen verdienmodel Ondernemend bezoekerscentrum afgesloten (conform de verwerking in begroting 2016).
- Het krediet voor de tentoonstelling wordt in afwachting van de uitwerking van verdienmodel Ondernemend bezoekerscentrum doorgeschoven naar 2016. De kapitaallasten zullen worden gefinancierd vanuit de bestemmingsreserve tentoonstelling.
- Alle kredieten voor de verhuur zijn benut en kunnen worden afgesloten. De kredieten voor aanschaf van de accu's zijn overschreden; de kredieten waren te laag geraamd.

Het verloop van de boekwaarde van de 'Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut' is weergegeven in tabel 19.4a.

Tabel 19.4a Verloop boekwaarde Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

	Boekwaarde 31-12-2014	Investeringen	Desinves- teringen	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Boekwaarde 31-12-2015
Gronden en terreinen	196.790	0	0	11.434	0	185.356
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	68.106	0	0	5.554	0	62.552
Bedrijfsgebouwen	51.895	0	0	2.494	0	49.401
Wegen	102.682	86.092	0	3.301	0	185.472
Overige materiële vaste activa	142.963	0	0	18.230	0	124.734
Totaal	562.436	86.092	0	41.013	0	607.515

Onder bijdragen van derden zijn de bijdragen van derden opgenomen, die direct gerelateerd zijn aan het betrokken actief. Onder de afwaarderingen staan de afwaarderingen vermeld wegens duurzame waardeverminderingen. Deze hebben in 2015 niet plaatsgevonden.

Voor de afzonderlijke activa die onderdeel uitmaken van de verschillende categorieën in de tabel wordt verwezen naar de 'Staat van materiële vaste activa' met een uitsplitsing naar de categorieën in de balans (bijlage 4b.).

De 'Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut', welke in het boekjaar zijn geactiveerd, staan in tabel 19.4b.

Tabel. 19.4b Investeringen met maatschappelijk nut in boekjaar 2015

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2015	Cumulatief t/m 2015	Aangegane verplichtingen	Besteding inclusief verplichtingen
Fietspaden en wielervederbaan	160.000	86.092	160.263	0	160.263
Totaal	160.000	86.092	160.263	0	160.263

De investering in fietspaden en de wielervederbaan is in 2015 afgerond.

Het verloop van de boekwaarde van de financiële vaste activa is weergegeven in tabel 19.5.

Tabel 19.5 Verloop boekwaarde financiële vaste activa

	Boekwaarde 31-12-2014	Investeringen	Desinves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Afwaar- deringen	Boekwaarde 31-12-2015
Bijdrage activa in eigendom van derden	536.455	0	0	16.029	0	0	520.426
Totaal	536.455	0	0	16.029	0	0	520.426

De bijdrage aan activa in eigendom van derden heeft betrekking op een investering in de riolering in de Hollandse Biesbosch door de gemeente Dordrecht. De riolering is in 2011 opgeleverd.

20. Vlottende activa

20.1 Voorraden

De in de balans opgenomen voorraden zijn nogmaals opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 20.1 Voorraden

	Boekwaarde per 31-12-2014	Boekwaarde per 31-12-2015
Winkelvoorraad	28.529	36.204
Totaal	28.529	36.204

20.2 Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van één jaar of minder kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Tabel 20.2 Specifieke uitzettingen korter dan 1 jaar.

	Saldo 31-12-2015	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2015	Balanswaarde 31-12-2014
Vorderingen op openbare lichamen	106.188	0	106.188	10.681
Overige vorderingen	53.332	11.761	41.571	36.161
Totaal	159.520	11.761	147.759	46.842

De overige vorderingen hebben betrekking op diverse kleine bedragen. De grootste post heeft betrekking op de per 31/12/2015 openstaande pacht Skihelling ad. € 17.634, een groot deel van deze vordering is in handen van een deurwaarder. Voor een deel van deze vordering is een voorziening gecreëerd.

20.3 Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

Tabel 20.3 Liquide middelen

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
Kassaldi	4.669	3.809
Banksaldi	350.459	162.971
Totaal	355.128	166.779

Het verschil in Liquide middelen per 31/12/2015 ten opzichte van diezelfde datum in 2014 bedraagt ca. € 187.000. Het negatieve verschil kan gedeeltelijk worden verklaard door het nog niet betaald zijn van het 4^e kwartaal van de deelnemersbijdrage van de provincie Zuid-Holland ad. € 97.473. Andere jaren was de deelnemersbijdrage volledig voldaan in het jaar waarop deze van toepassing was. Dit bedrag is in januari 2016 voldaan. Ook is het bedrag aan nog te ontvangen BCF 2015 van deelnemers hoger dan per 31/12/2014.

De omvang van de liquide middelen moet in relatie tot het schatkistbankieren worden gezien. Het saldo van de Parkschapsrekeningen boven de drempelwaarde van € 250.000 moet worden afgeroomd naar de specifieke werkrekening voor schatkistbankieren. Het gemiddeld creditbedrag in het 4^e kwartaal 2015 heeft deze drempelwaarde niet overschreden.

20.4 Overlopende activa

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

Tabel 20.4a Overlopende activa

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
EU - INTERREG IVA 2 Zeeën (Ca_re Lands)	18.819	28.266
-Afrekening NP 2013	22.876	0
Provincie Zuid-Holland - verdienmodellen	0	16.448
Van EU en NL overheidslichamen nog te ontvangen:	41.695	44.715
Vooruit gefactureerde bedragen	0	0
Vooruit gefactureerde bedragen	0	0
Overige nog te ontvangen bedragen	27.582	7.296
Vooruitbetaalde bedragen - diversen	11.392	10.899
Vooruitbetaalde verzekering Halve Maen	0	0
nog te ontvangen Belastingdienst	0	17.842
nog te ontvangen BCF via deelnemers	49.250	120.178
Overige nog te ontvangen/vooruitbetaalde bedragen	88.224	156.215
Totaal	129.919	200.930

Het verloop van de in de balans opgenomen nog van Europese en Nederlandse overheidslichamen te ontvangen voorschotten op specifieke uitkeringen is weergegeven in tabel 20.4b. Het nog van de Belastingdienst te ontvangen bedrag heeft betrekking op een loonbelastingcontrole bij het SCD, over 2014 is teveel werkgeverspremie afgedragen.

Tabel 20.4b Overlopende activa; nog van EU en NL overheidslichamen te ontvangen voorschotten

	Saldo 31-12-2014	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Afgeboekt	Saldo 31-12-2015
EU - INTERREG IVA 2 Zeeën Ca_reLands	18.819	21.508	12.061	0	28.266
Afrekening Bestedingenplan NP Park 2013	22.876	0	22.876	0	0
Provincie Zuid-Holland BB Verdient' t''	0	16.448	0	0	16.448
Totaal	41.695	37.957	34.937	0	44.715

21. Vaste Passiva

21.1 Eigen vermogen

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende posten:

Tabel 21.1a Eigen vermogen

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
Algemene reserve	514.181	605.369
Bestemmingsreserves	226.683	224.016
Totaal	740.864	829.385

Het jaarrekeningresultaat 2015 van € 108.189 is aan de algemene reserve (AR) toegevoegd. Hiervan is € 80.000 bestemd (bestuursbesluit d.d. 19 februari 2016). Het verloop in 2015 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven.

Tabel 21.1b Verloop reserves 2015

	Saldo 31-12-2014	Bestemming resultaat 2014	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2015
Algemene reserve	514.181	0	108.189	-17.001	605.369
Bestemmingsreserves					
Bestemmingsreserve donatie	33.462	0	2.000	-23.000	12.462
Bestemmingsreserve onderhoud tentoonstelling	193.221	0	18.333	0	211.554
Totaal bestemmingsreserves	226.683	0	20.333	-23.000	224.016
Nog te bestemmen resultaat	0	0			
Totaal reserves	740.864	0	128.522	-40.001	829.385

De reserves zijn onderdeel van het weerstandsvermogen (zie hoofdstuk 12 weerstandsvermogen). De Algemene reserve is een egaliseringsreserve en beoogt voor- en nadelen bij jaarrekening op te vangen.

De volgende reserves zijn bestemd ter dekking van specifieke investeringen:

- Reserve Donaties ter dekking van investering met een specifieke bestemmingen, met name ten behoeve van het Beverbos van sponsor Dupont.
- Reserve Onderhoud Tentoonstelling ter dekking van een vernieuwingsinvestering t.b.v. de tentoonstelling.

Toelichting op de mutaties in 2015

Er is sprake van een toevoeging aan de algemene reserve op grond van het jaarrekeningresultaat 2015. De onttrekking heeft betrekking op afschrijvingen op activa vanwege resultaatbestemming in 2005/2006 en een bijdrage voor het tekort op de ontwikkeling en tentoonstellingen van de Reuzebever.

Naast de toevoegingen aan de bestemmingsreserves is sprake van twee onttrekkingen aan de reserve donaties. In 2015 is met goedkeuring van Dupont € 20.000 aan deze reserve donaties onttrokken ten behoeve van de opblaasbare Bever. Daarnaast heeft op grond van de werkzaamheden aan het Beverbos een aanvullende onttrekking van € 3.000 plaatsgevonden.

Het niveau van de reserves wordt toereikend geacht voor het opvangen van de gevolgen van risico's. Zie ook hoofdstuk 10 Weerstandsvermogen en risico's. De ontwikkeling van de reserves vanaf 2011 is in tabel 21.1c weergegeven.

Tabel 21.1c Ontwikkeling van de reserves door de jaren

	2011	2012	2013	2014	2015
	Werkelijk	Werkelijk	Werkelijk	Werkelijk	Werkelijk
Algemene reserve	594.568	495.211	476.717	514.181	605.369
Bestemmingsreserve	155.404	179.945	203.288	226.683	224.016
Totaal	749.972	675.156	680.005	740.864	829.385

Voor 2016 zijn de volgende onttrekkingen voorzien (begroting 2016):

- Algemene reserve - resultaatbestemming 2005/2006 ad. € 4.660;
- Bestemmingsreserve tentoonstelling ad. € 21.952, de investering in een nieuwe tentoonstelling wordt na investeren gestort in een 'bestemmingsreserve afschrijving economisch nut', waarna de kapitaallasten van de geactiveerde uitgaven jaarlijks worden onttrokken. N.B. de investering is nog niet uitgevoerd.

Daarnaast is op grond van resultaatbestemming 2015 d.d. 19 februari 2016 € 80.000 bestemd (zie toelichting op p.37).

21.2 Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen in 2015 wordt in onderstaand overzicht weergegeven.

Tabel 21.2a Verloop Voorzieningen voor Groot Onderhoud (GO) in 2015

	Saldo 31-12-2014	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Saldo 31-12-2015
Voorziening GO Gras ruigte en rietvegetatie	16.771	11.307	0	5.518	22.559
Voorziening GO Infrastructuur	30.398	29.353	0	46.508	13.243
Voorziening GO Recreatieve voorz.	60.971	7.044	0	14.205	53.809
Voorziening GO Water en Oevers	128.690	76.625	0	95.111	110.205
Voorziening GO Sterling, Zonnepont	27.972	17.790	0	0	45.762
Voorziening GO Zonnepont Grienduik	0	4.500	0	0	4.500
Voorziening GO gebouwen	136.682	35.043	0	39.061	132.664
Totaal	401.483	181.662	0	200.403	382.741

Alle toepassingen van de voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht. Het gaat om toepassingen ten behoeve van onderhoudsactiviteiten in de jaarschijf 2015 en voor onderhoudsactiviteiten uit jaarschijf 2014 welke zijn doorgeschoven. Het bestuur heeft ingestemd met de doorgeschoven uitgaven.

Voor een toelichting op de uitgangspunten voor het groot onderhoud en de mutaties van de voorziening wordt verwezen naar hoofdstuk 11 Onderhoud kapitaalgoederen.

De ontwikkeling van de voorzieningen is in tabel 21.2b weergegeven.

Tabel 21.2b Ontwikkeling van de voorzieningen door de jaren

Boekjaar	2011	2012	2013	2014	2015
	Werkelijk	Werkelijk	Werkelijk	Werkelijk	Werkelijk
Voorzieningen	362.529	486.682	547.107	401.483	382.741
Totaal	362.529	486.682	547.107	401.483	382.741

21.3 Vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar

De onderverdeling van de in de balans opgenomen langlopende schulden is als volgt:

Tabel 21.3a Langlopende schulden

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	606.667	483.333
Totaal	606.667	483.333

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden over het jaar 2015:

Tabel 21.3b Verloop langlopende schulden in 2015

	Saldo 31-12- 2014	Vermeer- deringen	Aflossingen	Saldo 31-12- 2015
Lening bank Nederlandse gemeenten	340.000	0	56.667	283.333
Lening bank Nederlandse gemeenten	266.667	0	66.667	200.000
Totaal	606.667	0	123.333	483.333

Er zijn in 2015 geen nieuwe geldleningen aangetrokken voor vaste financiering. De totale rentelast voor het jaar 2015 met betrekking tot de vaste schulden bedraagt € 24.512.

In de bijlagen bij de productenrekening 2015 is het verloopoverzicht van de leningenportefeuille meer gedetailleerd opgenomen.

Solvabiliteit

Een oordeel over de vermogenspositie kan worden gevormd middels bepaling van de solvabiliteitsratio. Solvabiliteit kan daarbij worden gedefinieerd als de mate waarin een instelling in staat is aan haar korte en lange verplichtingen te voldoen. Deze maatstaf kan worden bepaald door de verhouding te bepalen tussen het eigen vermogen (reserves) en het vreemd vermogen (opgenomen financiering).

Tabel 21.3c Solvabiliteit

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
Eigen vermogen	740.864	829.385
Vreemd vermogen	1.817.947	1.699.252
Ratio (EV/VV)	41%	49%

Door de wijze waarop de gemeenschappelijke regeling is gevormd, is het niet direct noodzakelijk om een hoge solvabiliteit te hebben; de participanten staan garant bij eventuele exploitatietekorten. Hierdoor hoeft het schap niet over veel eigen middelen te beschikken om tegenvallers op te kunnen vangen. Tegelijkertijd gaan deelnemers er steeds meer vanuit dat het schap tegenvallers wel kan opvangen. Zeker nu enerzijds inkomsten vanuit verdienmodellen in de begroting zijn opgenomen, en deze anderzijds voor risico's zorgen.

22. Vlottende passiva

Onder de vlottende passiva zijn opgenomen:

Tabel 22 Vlottende passiva

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
Schulden < 1 jaar	441.758	125.237
Overlopende passiva	368.040	707.941
Totaal	809.799	833.178

22.1 Kortlopende schulden

De in de balans opgenomen kortlopende schulden kunnen als volgt gespecificeerd worden:

Tabel 22.1 Vlottende passiva: verbijzondering kortlopende schulden < 1 jaar

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
Bank Giro saldo	0	0
<i>Gemeente Dordrecht</i>	<i>106.962</i>	<i>15.800</i>
<i>Drechtwerk</i>	<i>60.314</i>	<i>55.415</i>
<i>Overige crediteuren</i>	<i>274.483</i>	<i>54.022</i>
Crediteuren	441.758	125.237
Totaal	441.758	125.237

De kortlopende schulden voor Drechtwerk hebben voornamelijk betrekking op termijnbetalingen voor het bestek. De posten Gemeente Dordrecht en Overige crediteuren zijn behoorlijk afgenomen ten opzichte van 2014. In 2014 was hierbij feitelijk sprake van nog te betalen posten, waarvoor nog geen factuur was ontvangen. Deze zijn met ingang van 2015 als overlopende passiva verantwoord, zie tabel 22.2a.

Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

Tabel 22.2a Vlottende passiva: verbijzondering overlopende passiva

	Saldo per 31-12-2014	Saldo per 31-12-2015
Gemeente Dordrecht	0	252.482
Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden	0	7.371
Belastingdienst	0	1.937
Rente Bank Nederlandse Gemeenten	9.307	7.672
Overige nog te betalen bedragen	0	62.034
Nog te betalen bedragen	9.307	331.497
Bijdragen voor Ondergedompeld incl. Programmabureau Ondergedompeld	104.582	88.939
Subsidie provincie ZH - veerverbindingen	34.965	2.015
Subsidie provincie ZH - verdienmodellen	56.000	76.136
Subsidie provincie NBr - verdienmodellen	134.500	190.772
Van EU en NL overheidslichamen ontvangen voorschotten	330.047	357.862
Vooruitontvangen bedragen	27.460	17.355
Foienpot	1.127	1.127
Sleutelgeld	100	100
Overige vooruitontvangen bedragen	28.686	18.582
Totaal	368.040	707.941

De overlopende passiva voor de gemeente Dordrecht hebben betrekking op de salariskosten arbeidscontractanten (december) en vergoeding gedetacheerden (4e kwartaal 2015) en de kosten voor werkplekondersteuning 2014 en 2015. De nota's voor deze posten zijn begin 2016 ontvangen. De overige nog te betalen bedragen bestaan uit o.a. de kosten van SBB voor de programmamanager verdienmodellen.

De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotten op specifieke uitkeringen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 22.2b Van EU en NL overheidslichamen ontvangen voorschotten

	Saldo 31-12- 2014	Toe- voegingen	Vrijgeval- len bedragen	Saldo 31-12- 2015
STEP/Ondergedompeld (overig PZH)	104.582	10.000	25.643	88.939
Subsidie provincie Zuid-Holland - veerverbindingen	34.965	0	32.950	2.015
Subsidie Provincie ZH - verdienmodellen	56.000	65.600	45.464	76.136
Subsidie Provincie NBr - verdienmodellen	134.500	97.500	41.228	190.772
Totaal	330.047	173.100	145.286	357.862

De resterende middelen die in het kader van de uitvoering van het beleidsprogramma Ondergedompeld zijn verkregen (programmabureau en projecten) bedragen per 31/12/2015 € 88.939. Hiervan is 47.127 gerelateerd aan (personele) inzet voor een programmabureau en € 41.812 voor de laatste projecten. Het gaat o.a. om een website voor het Nationaal Park. De resterende middelen voor een programmabureau worden ingezet t.b.v. de financiering van een programmaleiding verdienmodellen dan wel voor de kosten voor het kantoor in het Biesboschmuseum. Voor dit kantoor is een ingroei-huur afgesproken, waarvoor in de begroting middelen moeten worden gevonden.

Het bedrag ad. € 2.015 heeft betrekking op een restant van het voorschot van een subsidie van de provincie Zuid-Holland voor het realiseren van een tweetal steigers (financiering naast

Ondergedompeld). Dit bedrag moet naar verwachting bij subsidievaststelling worden terugbetaald. Het betreft de subsidieregeling fietsprojecten Zuid-Holland 2012.

De beide provincies hebben elk € 134.000 subsidie verleend voor de uitwerking van drie verdienmodellen 1^e tranche. De provincie Zuid-Holland heeft daarnaast € 75.000 beschikbaar gesteld voor de programmaleiding voor de verdienmodellen. De provincie Noord-Brabant heeft daarnaast subsidie verleend voor de 2^e tranche verdienmodellen (twee projecten). De provincie Noord-Brabant heeft haar subsidie 100% bevoorschot. De provincie Zuid-Holland maakt de subsidie in diverse voorschotten over.

23. SISA

Het Parkschap heeft over 2015 geen bijdragen ontvangen die via SISA worden verantwoord.

24. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

24.1 Inleiding

Voor het Parkschap Nationaal Park De Biesbosch zijn in 2011 twee verordeningen en drie besluiten vastgesteld. Het gaat om de verordeningen;

1. Financiële beheer verordening
  2. Controle verordening
- en de besluiten;
1. Financieringsstatuut Mandaat, volmacht en machtiging
  2. Inkoop- en aanbestedingsbeleid

Het mandaat, de volmacht en de machtiging gaan vergezeld van een overzicht met tekenbevoegdheden d.d. 29 november 2013.

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die de financiële beheer verordening en de controleverordening daarop geeft. De programmarekening is opgesteld naar de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeente (BBV).

24.2 Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.

24.3 Balans - Vaste activa

Immateriële vaste activa

Bij geactiveerde kosten voor onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief worden deze kosten lineair in 4 jaar afgeschreven.

Kosten voor het afsluiten van geldleningen worden direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Materiële vaste activa

Investeringsruimte in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Investeringsruimte in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn meestal investeringen waarop langdurig onderhoud moet worden gepleegd (wegen, bruggen, openbaar groen, water e.d.). Het goed verwerken van het onderhoud in de begroting en meerjarenraming wordt belangrijker geacht dan het inzicht in de financiële positie via activering. Er bestaat een nauwe relatie met de paragraaf onderhoud kapitaallasten. Deze investeringen worden bij voorkeur niet geactiveerd en indien dat wel gebeurt dan wordt in een zo kort mogelijke termijn afgeschreven.

Voor de regels met betrekking tot activa met een meerjarig maatschappelijk nut, te weten investeringen in aanleg en onderhoud van wegen, waterwegen, civiele kunstwerken, groen en kunstwerken wordt verwezen naar de financiële verordening van het schap, artikel 7, 5^e lid. Wanneer het bestuur besluit het actief te activeren, start de afschrijving met ingang van het kalenderjaar volgend op het moment van ingebruikname.

Materiële vaste activa met economisch nut - In erfpacht uitgegeven gronden

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Overige investeringen met economisch nut

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) onderscheidt investeringen naar economisch en maatschappelijk nut. Investeringen met een economisch nut betreffen vast activa die verhandelbaar zijn (zoals gebouwen, grond, voertuigen) of waar inkomsten tegenover staan (bijvoorbeeld gronden in erfpacht).

Deze investeringen moeten worden geactiveerd en reserves mogen niet op deze investeringen in mindering worden gebracht. Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Er mag niet resultaatgericht worden afgeschreven, maar er moet consistent worden afgeschreven. Wel mogen bijdragen van derden die gerelateerd zijn aan de investering in mindering worden gebracht.

Activa met economisch nut met een afschrijvingsperiode tot en met 10 jaar worden met ingang van het kwartaal na ingebruikname afgeschreven. De overige activa wordt met ingang van het kalenderjaar volgend op het moment van ingebruikname afgeschreven. Slijtende investeringen worden lineair afgeschreven in de verwachte gebruiksduur, waarbij rekening kan worden gehouden met een eventuele restwaarde.

Er geldt een ondergrens voor het activeren. Activa met een verkrijgingprijs van minder dan € 2.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.

De in de financiële verordening van het schap voorgeschreven afschrijvingstermijnen zijn:

Nieuwbouw woonruimten en bedrijfsgebouwen	30 jaar
Vaartuigen	4 -10 jaar
Technische installaties in bedrijfsgebouwen	15 jaar
Kantoormeubilair / telefooninstallaties	10 jaar
Aanhangwagens en auto's lichte motorvoertuigen	5 jaar
Groot onderhoud gronden en terreinen	10 -75 jaar
Automatisering	3 jaar
Overige bedrijfsmiddelen	5-10 jaar

Financiële vaste activa

Voor één investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut in de Hollandse Biesbosch geldt dat sprake is financiële vaste activa. Het gaat om een investering in de riolering in de Hollandse Biesbosch. Het schap heeft de bijdrage voor deze riolering aan Stadsbeheer Dordrecht vastgelegd in een overeenkomst welke voldoet aan de regelgeving voor te activeren bijdragen aan derden. Het bestuur heeft besloten tot activeren van de bijdrage.

Per programma zijn de nieuwe investeringen benoemd. Deze investeringen worden onderscheiden in:

- routine investeringen, welke bij het vaststellen van de begroting 2015 zijn geautoriseerd;
- overige investeringen, waarvoor autorisatie wordt gevraagd middels een inhoudelijk uitgewerkt voorstel. Zie voor een bespreking van de investeringen hoofdstuk 10.

Voor meer informatie over het geraamde verloop van de investeringen wordt verwezen naar de staat van vaste activa, de staat van uit te voeren werken welke zijn opgenomen als bijlage bij de programmarekening.

24.4 Balans - Vlottende activa

24.4.1 Voorraden

Er is geen sprake van als onderhanden werken opgenomen bouwgronden; het schap heeft geen grondexploitatie (zie 16. Grondbeleid).

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incurant worden.

24.4.2 Vorderingen en overlopende activa

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Bij verwachte oninbaarheid wordt het bestuur geïnformeerd. Het bestuur besluit over het afboeken van oninbare vorderingen met enige omvang.

24.4.3 Liquide middelen en overlopende posten.

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

24.5 Balans – Vaste passiva

24.5.1 Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de kapitaalgoederen.

24.5.2 Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

24.5.3 Verplichting voortvloeiend uit leasing

De waardering van de verplichting uit hoofde van de financial leasing vindt plaats tegen de contante waarde van de contractueel verschuldigde leasetermijnen. Het schap heeft geen financial lease.

24.6 Balans - Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

BIJLAGEN

1. Exploitatierkening (detail);
2. Staat van in erfpacht uitgegeven gronden
3. Staat uit te voeren werken;
4. Staat van materiële vaste activa (a+b);
5. Staat van reserves en voorzieningen;
6. Inkomstenverdeelstaat;
7. Kostenverdeelstaat;
8. Overzicht lang lopende leningen